

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

FARKLI ANNE-BABA TUTUM BİLEŞENLERİNİN
HORNEY'İN NEVROTİK KİŞİLİK TİPLERİNİ
YORDAYICI ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Ayşenur KILIÇ

İSTANBUL
Temmuz-2019

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI VE EĞİTİMİ BİLİM DALI

FARKLI ANNE-BABA TUTUM BİLEŞENLERİNİN HORNEY'İN
NEVROTİK KİŞİLİK TİPLERİNİ YORDAYICI ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Ayşenur KILIÇ

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE

İstanbul

Temmuz-2019

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE

Üye Dr. Öğr. Üyesi Turgay ŞİRİN

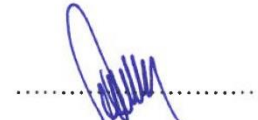

Üye Doç. Dr. Durmuş ÜMMET

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Ömer ÇAHA
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Farklı Anne-Baba Tutum Bileşenlerinin Horney’in Nevrotik Kişilik Tiplerini Yordayıcı Etkisi” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Ayşenur KILIÇ

ÖNSÖZ

Kıymetli hocam Dr. Yusuf Bilge öğrenim sürecimde engin tecrübelerini cömertçe paylaştığı, beni anlayıp güvendiği için, varlığı ve duruşuyla bana yön verdiği için sonsuz teşekkür ederim. Tez sürecinde beni sürekli motive eden arkadaşım Emine Karakaş'a, veri toplama sürecimi kolaylaştıran Hacer Şengül'e ve bu süreçte fedakarlıklarını esirgemeyen oğlum Ömer Sait Kılıç ve kızım Hümeysra Kılıç'a, eğitim sürecim boyunca beni destekleyen annem Saadet Şengül ve babam Hüseyin Şengül'e ve eşim Serkan Kılıç'a varlıkları için teşekkür ederim.

ÖZET

FARKLI ANNE-BABA TUTUM BİLEŞENLERİNİN HORNEY'İN NEVROTİK KİŞİLİK TİPLERİNİ YORDAYICI ETKİSİ

Ayşenur KILIÇ

Yüksek Lisans, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE

Temmuz, 2019 – 90 Sayfa

Bu çalışmanın amacı Karen Horney' in teorisinde iddia ettiği olumsuz anne baba tutumlarının çocukta temel kaygıya yol açacağı ve çocuğun bu temel kaygıyla baş etmek için geliştirdiği 3 temel kişilerarası strateji sonucunda nevrotik kişilik tiplerinin oluştuğu iddiasını test etmektir. Bu araştırmada anne ve babaların çocuklarına ortak bir tutum göstermedikleri göz önünde bulundurularak olası farklı ebeveyn tutum bileşenlerinin nevrotik kişilik tiplerini yordayıcı etkisi incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini İstanbul ilinde yaşayan yaş aralığı 17-56 (Ort=31,04 Ss=8,87) olan 131'i kadın 69'u erkek olmak üzere toplam 200 gönüllü katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılara Horney Coolidge Üç Boyutlu Envanteri ve Anne Baba Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilere uygulanan korelasyon analizi sonucunda uysal tip ile baba demokratik demokratik ve koruyucu istekçi tutumlar, saldırgan tip ile anne koruyucu istekçi, otoriter tutum ve baba koruyucu istekçi , otoriter tutumları arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki tespit edilmiştir. Kopuk tip ile anne demokratik tutum (negatif), koruyucu istekçi, otoriter tutum; baba koruyucu istekçi ve otoriter tutum arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki tespit edilmiştir. Regresyon analizi sonucunda ise her üç nevrotik tipin farklı anne baba tutumları tarafından yordandığı belirlenmiştir. Koruyucu istekçi anne tutumu ile demokratik baba tutumunun saldırgan tip puanlarının; koruyucu istekçi anne tutumlu ile koruyucu istekçi baba tutumunun saldırgan puanlarının; koruyucu istekçi anne tutumu ile otoriter baba tutumunun saldırgan tip puanlarının; otoriter anne tutumu ile demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter baba tutum puanlarının saldırgan tip puanlarının; koruyucu istekçi ve otoriter baba tutum puanlarının saldırgan tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Anne baba tutum bileşenlerinin kopuk tip puanlarını yordama durumları incelendiğinde demokratik anne tutumunun kopuk tip

puanlarının; demokratik anne tutum puanı ile koruyucu-istekçi baba tutum puanlarının kopuk tip puanlarının; koruyucu istekçi ve otoriter anne tutum puanlarını kopuk tip puanlarının; otoriter baba tutum puanlarını kopuktu puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anne-Baba Tutumu, Karen Horney, Kişilik Tipleri

ABSTRACT
PREDICTIVE EFFECT OF DIFFERENT PARENTAL ATTITUDE
COMPONENTS ON HORNEY'S NEUROTIC PERSONALITY TYPES

Ayşenur KILIÇ

Master, Family Conseling and Education

Thesis Supervisor: Dr. Yusuf BİLGE

July, 2019 – 90 Pages

The aim of this study is to test the claim that the negative parental attitudes that Karen Horney claimed in his theory would lead to the child's main concern and that the child had developed as a result of three basic interpersonal strategies developed to cope with this basic anxiety. In this study, the effect of different parental attitudes on predicting neurotic personality types of mothers and fathers was considered.

The sample of the study consisted of 200 volunteer participants (131 females, 69 females and males) with age range 17-56 (mean = 31,04 Ss = 8,87) living in Istanbul. The Horney Coolidge Three-Dimensional Inventory and Parental Attitude Scale were applied to the participants. As a result of the correlation analysis applied to the data obtained, a significant positive relationship was found between the docile type and the father democratic democratic and protective demanding attitudes, the aggressive type, the mother-protective wish, the authoritarian attitude and the father's protective wishes and authoritarian attitudes. Parental democratic attitude (negative) with defective type, protective request, authoritarian attitude; There was a significant positive relationship between paternal protective and authoritarian attitudes. As a result of regression analysis, it was determined that all three neurotic types were predicted by different parental attitudes. Preventive type scores of guardian mother attitude and democratic father attitude; the protective request of the mother with the sparing, the protective request of the father's attitude of aggressive scores; the aggressive type of the aggressive father's attitude with the intention of the protective mother's attitude; the authoritarian mother attitude and the aggressive type scores of the democratic, protective-demanding and authoritarian father attitudes points; It was determined that protective and authoritarian father attitude scores were significant

predictor of aggressive type scores. When the status of the parents' attitude components is predicted to be broken-type points, it is observed that the breakaway type scores of the democratic mother attitude are; democratic mother attitude score and protective-demanded father attitude scores of the broken type points; the protective request and the authoritarian mother attitude scores of broken type scores; It was determined that there was a significant predictor of the scores of the authoritarian father attitude scores.

Key Words: Parental Attitudes, Karen Horney, Personality Types

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Sayıtlar	5
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR	7
2.1. Kişilik.....	7
2.1.1. Kişilik Tipleri.....	8
2.1.2. Kişiliği Belirleyen Temel Faktörler	11
2.1.2.1. Ailesel Faktörler.....	11
2.1.2.2. Biyolojik Faktör	12
2.1.2.3. Coğrafi Ve Fiziksel Faktörler	13
2.1.2.4. Kültürel Faktörler.....	13
2.1.2.5. Sosyal Yapı Ve Sosyal Sınıf Faktörü.....	14
2.1.2.6. Diğer Faktörler	14
2.1.3. Kişiliğin İncelenmesine Yönelik Yaklaşımlar	15
2.1.3.1. Davranışçı/ Sosyal Öğrenme Yaklaşımı	15
2.1.3.2. Bilişsel Yaklaşım	16
2.1.3.3. Biyolojik Yaklaşım	16
2.1.3.4. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı	16

2.1.3.5. Hümanistik Yaklaşım.....	17
2.1.3.6. Psikanalitik Yaklaşım	18
2.1.3.7. Karen Horney Kişilik Kuramı.....	20
2.1.3.7.1. Horney’ın Kişilik ve Temel Çatışma Görüşleri	21
2.1.3.7.2. Nevrozlar ve Nevrotik Çatışmaların Çözümlemesi	22
2.1.3.7.3. Nevrotik Eğilimler Ve Nevrotik Kişilik Tipleri.....	24
2.1.4. Kişilik Değerlendirme Yöntemleri.....	26
2.1.4.1. Objektif Testler	26
2.1.4.2. Projektif Testler.....	27
2.2. Anne Baba Tutumu	28
2.2.1. Anne Baba Tutumlarının Kuramsal Çerçeve Sınıflandırılması	29
2.2.1.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	29
2.2.1.2. Baskıcı ve Otoriter Anne-Baba Tutumu	29
2.2.1.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu	30
2.2.1.4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu	30
2.2.1.5. İlgisiz Anne-Baba Tutumu.....	31
2.2.1.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu	31
2.2.2. Algılanan Anne Baba Tutumu	32
2.2.3. Bireylerin Kişilikleri ve Psiko-Sosyal Gelişiminde Anne/ Baba Tutumlarının Önemi.....	33
2.3. İlgili Araştırmalar.....	35
2.3.1. Kişilik Özellikleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar.....	35
2.3.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	38
YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırma Modeli	38
3.2. Evren ve Örneklem	38
3.3. Veri Toplama Araçları	38
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	38
3.3.2. Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri (HCTI).....	39
3.3.3. Anne Baba Tutum Ölçeği	40
3.4. Verilerin Toplanması	41
3.5. Verilerin Analizi.....	42
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	43
BULGULAR.....	43

BEŞİNCİ BÖLÜM	50
TARTIŞMA VE YORUM	50
KAYNAKÇA	57
EKLER	67
EK1: Kişisel Bilgi Formu	67
EK2: Anne Baba Tutum Ölçeği	68
EK3: Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri (HCTI)	74
ÖZGEÇMİŞ	76

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1: Farklı Anne- Baba tutumu ve Horney'in Nevrotik Kişilik tipleri ilişkisi çalışmasındaki örneklem grubunun demografik özellikleri	43
Tablo 4.2: Kullanılan ölçeklerin araştırmadaki güvenilirlik katsayıları, örneklem grubunun ortalama ölçek puanları ve standart sapmaları	44
Tablo 4.3: Anne- Baba Tutum puanları ve Horney'in Nevrotik Kişilik Tipi puanları arasındaki korelasyon katsayıları.....	45
Tablo 4.4: Anne- Baba Tutum bileşenlerinin Uysal Tip puanlarını yordama gücüne yönelik yapılan regresyon analizi sonuçları	46
Tablo 4.5: Anne- Baba Tutum bileşenlerinin Saldırgan Tip puanlarını yordama gücüne yönelik yapılan regresyon analizi sonuçları	47
Tablo 4.6: Anne- Baba Tutum bileşenlerinin Kopuk Tip puanlarını yordama gücüne yönelik yapılan regresyon analizi sonuçları	49

KISALTMALAR

HCTI: Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri

KBF: Kişisel Bilgi Formu

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kişilik en basit haliyle bir insanı öteki insanlardan ayırt eden özellikler toplamı olarak tanımlanabilir. Bir bireyi diğerlerinden ayıran fiziksel, zihinsel ve duygusal özellikler toplamı olarak açıklanır. Kişilik, kalıtsal ve biyolojik yatkınlıklar, sosyal deneyim ve çevre şartları dâhili ve harici etkenlerle gelişim gösteren bir süreci ifade eder. (İnanç ve Yerlikaya, 2012: 38). Kültür bir toplumun yaşayış şekliyse kişilik de kişinin yaşam şekli olarak tanımlanabilir. En geniş ifadeyle kişilik, kişinin toplum içerisinde öteki kişilerle olan ilişkilerde ortaya koymuş olduğu, tutarlı, devamlı ve değişmeyen birbiriyle uyum içerisinde birçok ögenin meydana getirdiği, tutum ve davranışlarının, kazanılmış tecrübelerin bütünü şeklinde ifade edilebilir (Ertürk, 2010: 71).

Modern psikolojide kişilik kavramı geniş bir şekilde açıklanmış ve değişik kuramlara göre farklı ifadelerle denk gelinmektedir. Bu sebeple psikologların ortak şekilde düşündüğü bir kişilik kavramı mevcut bulunmama ile kişilik çoğu zaman “bireyin iç ve dış çevresi ile kurmuş olduğu, öteki insanlardan ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimi”; “bir bireyin kendine has karakterini oluşturan özelliklerin ya da niteliklerin birleşimi”; “belirli bir bireye dair durum ya da gerçek” ve “bir kimseye has belirgin özellik, manevi ve ruhsal niteliklerinin tümü, şahsiyet” olarak ifade etmektedir. (Şentepe ve Güven, 2015: 31).

Kişilik, ayırt edici, farklılıkları meydana çıkaran, gelecekte gerçekleşecek davranışlara yönlendiren değişmez özellikler olup, uzun süreli, tutarlı, tipik, içsel nedenli ve bireye has nitelik taşıır. Kişilik, insanların karakterinin vazgeçilmez unsurunu barındırdığı için, kişinin ailesini, sosyal çevresini ve içerisinde olduğu toplumda etki gösterir. Kişilik insanın öğrenme kapasitesi, yetenekleri ve algısı üzerinde etki gösterir. Kişiyeye özgü nitelik taşıması devamlı ve hareketli olması sebebiyle kişiliğin karmaşık bir yapısı vardır (Tuna ve Türkmen, 2013: 63).

Çocukluk çağlarında kişiliğin gelişimi önemli düzeyde şekillendiğinden dolayı bu dönemde anne babaların tutumları kritik bir unsur olmaktadır. Özgür ve uyumlu aile koşullarında yetişen çocuklar sağlıklı ve kaliteli iletişim kurar ve yetişkin yaşamlarında da bağımsız bireyler olabilmektedirler. Otoriter, koruyucu ve demokratik olmak üzere üç temel başlıkta incelenen anne baba yaklaşım şekilleri çocukların kişilik gelişimleri

konusunda belirleyici olabilmektedir. Anne baba tutumunu çocuk davranış ve kişiliği üzerine yapılan çalışmalar destekleyici yaklaşımın çocuklarda sağlıklı süreçlerle ilişkili olduğunu; baskı ya da ilgisizlik gibi tutumların ise olumsuz kişilik ve davranış özelliklerine zemin hazırladığını göstermektedir (Yavuzer, 2016: 114).

Çocuğun büyüdüğü ailenin yapısı, ailenin genişliği, ailenin taşıdığı sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyi kısaca tüm şartlar çocuğun ilk sosyal tecrübelerini, dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesinde de etki gösterecektir. Aile bireyleriyle olan ilişkileri, çocuğun öteki kişilerle, nesnelere ve tüm hayata dair tavırlarının ve benimsediği tutum ve davranışlarının özünü oluşturur. Çocukluk zamanının mizaç-karakter-kişilik gelişiminin temelini meydana getirdiği gerçeği bilimsel bir gerçektir. Bu bilimsel gerçekliklerin alan yazına olan katkıları incelendiğinde kişiliğin gelişim göstermesinde çocuğa en çok etki eden durumun aile olduğu açıklanmaktadır. Aile, anne baba ve çocukların birlikte yaşadığı kavramdan ibaret değildir. Ailenin ilerde fiziki ve ruhsal yönden sağlıklı kişiler yetiştirmek gibi önemli görevleri bulunmaktadır (Avşaroğlu, 2010: 26) Çocuğun ruhsal taraftan sağlıklı olması, dengeli ve etkili iletişim kurması, kendine güvenen, girişimci ve dışa dönük bir kişi olması anne baba tutumlarıyla paralellik göstermektedir. Çocuk yetiştirmede en can alıcı faktörlerden biri anne babanın davranışlarında birlikte ilerlemeleri, bir olay karşısında farklı tavırlarda olmamalarıdır. Davranışlardaki değişiklikler çocuğun bocalamasına, karar verme mekanizmalarını kullanamamasına sebep olmaktadır. Bazı çocuklar ise anne baba davranışları arasındaki bu farklılığı kullanmakta ve istenilmeyen bir davranışı sergileyip, davranışlarında farklılık gösteren bireye yönelip bu davranışının önüne engel konulmasına karşı çıkmaktadır (Çetinkaya, 2016: 221).

Çocuğun ailede gözlemlendiği her davranış ilerleyen zamanlarda sergileyeceği davranışların temelini meydana getirmektedir. Ailenin çocuğa gösterdiği ve takındığı tutumları aile yapısı ile birlikte çocuğun kişilik gelişiminde çok etki göstermektedir. Ebeveynin davranışları çocuğa örnek teşkil etmekte ve bu durum ileriki zamanlarında büyük etki göstermektedir. Çocuk yetiştirme döneminde anne ve babasıyla özdeşleşerek kendi kişilik ve karakterinin temelini oluşturur. Ebeveynin çocuğuna sergilediği doğru davranış çocuğun kendisiyle barışık bir halde olmasını sağlarken tersi ise kendisi ile kavgalı bununla birlikte toplumda problem yaratan bireylerin artmasına sebep olmaktadır (Kaya ve ark.,2012: 71).

Anne babaların çocuk yetiştirme tarzları, çocukların kişilik yapısı bakımından büyük önem taşımaktadır. Pek çok araştırmacı bireyin hayatında en çok önem taşıyan kişilerin anne ve baba olduğunu, anne ve babayla sağlıklı ilişkinin genç ve erişkin ruh sağlığında belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Anne babası ile olumlu ve doyurucu ilişkiler yaşayan bireyler aile dışında olan çevre ve arkadaşlarıyla daha güzel istenilen ilişkiler sağlayabilmektedir. Bu sebeple anne ve babalar çocuklar arasında olan ilişkiler ve onlara davranış şekilleri önem taşır. Çocuklar hem genel birtakım tutumları, hem de özel bazı davranışları, anne-babayı görerek öğrenmiş olurlar. Bir erkek çocuk babasını gözleyerek erkek gibi davranır. Annesini rol alan bir kız çocuğu da, bir kadın gibi davranır. Özetle, rol alma sürecindeki çocuklar, anne babanın birçok kişilik özelliğini taklit edip ahlaki ve kültürel değer ve koşullarını da özümserler. Farklı anne baba davranışları çocuklara buldukları aile ortamında sosyalleşme imkanı sağlayarak, çevreye karşı tepki tarzını, sorun çözme ve yaklaşımlarıyla öngörülerini de açıklamaktadır. Çocuklar böylelikle bir prototip içinde ilerde yaşanacak dünyaya hazır hale gelmektedir (Türker, 2012: 12).

Yapılan açıklamalardan görüldüğü gibi anne baba tutumlarının bireyin tüm hayatı üzerinde kalıcı etkilerinin olabildiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda bireyi diğer bireylerden ayıran en önemli özelliklerinden biri olan kişilik gelişiminin de anne baba tutumlarından etkilenmesi muhtemel olabilmektedir. Bu çalışma bu yaklaşımdan hareketle bireylerin anne baba tutumlarının Horney'in nevrotik kişilik tipleri olarak ifade ettiği kişilik özellikleri üzerinde etkili olup olmadığını incelemektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Farklı anne baba tutumları bileşenleri olan demokratik tutum, koruyucu-istekçi tutum ve otoriter tutumun bireylerde Karen Horney'in ortaya koyduğu kişilik tiplerine göre bireylerin kişilik özelliklerini yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Karen Horney' in teorisinde iddia ettiği olumsuz anne baba tutumlarının çocukta temel kaygıya yol açacağı ve çocuğun bu temel kaygıyla baş etmek için geliştirdiği 3 temel kişilerarası strateji sonucunda nevrotik kişilik tiplerinin oluştuğu iddiasını test etmektir. Bu araştırmada anne ve babaların çocuklarına ortak bir tutum göstermedikleri göz önünde bulundurularak olası farklı ebeveyn tutum bileşenlerinin nevrotik kişilik tiplerini yordayıcı etkisi incelenmiştir. Bu amaç çerçevesinde bu çalışmaya İstanbul İlinde yaşayan 17-56 yaş arası kadın ve erkek bireyler dahil edilmiştir.

1.3. Araştırmanın Hipotezleri

1a. Demokratik anne baba tutum puanları ile uysal, saldırgan ve kopuk tip puanları arasında negatif yönde ilişki vardır.

1b. Demokratik anne baba tutum ile diğer tutum kombinasyonları uysal, saldırgan ve kopuk tip puanlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

2a. Koruyucu-istekçi ana-baba tutum puanları ile uysal, saldırgan ve kopuk tip puanları pozitif yönde ilişki göstermektedir.

2b. Koruyucu istekçi tutum ile diğer tutum kombinasyonları uysal, kopuk ve saldırgan tip puanlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır

3a. Otoriter anne baba tutum puanlarıyla uysal, saldırgan ve kopuk tip puanları pozitif korelasyon göstermektedir.

3b. Otoriter tutumun diğer tutumlarla kombinasyonları uysal, saldırgan ve kopuk tip puanlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma anne baba tutumlarının kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Bireyin dünyaya geldiği andan itibaren ilk olarak etkileşim kurduğu ve daha sonraki zamanlarda da en yoğun olarak etkileşimi sürdürdüğü anne babalarının yaklaşımlarından etkilenmesi ve anne babalarından algıladıkları tutumları içselleştirip kişiliği ile özdeşleştirmesinin olası olabileceği düşünülmektedir. Diğer bir yandan kişilik özellikleri ile ana baba tutumları ilişkisini incelerken anne baba-çocuk ilişkisi, olası sonuçları ve kişilik gelişim süreçleri konusunda önemli bir yaklaşım olarak ifade edilebilen Karen Horney'in yaklaşımıyla ele alınmasının bu çalışmayı bu konudaki farkındalığı arttırabilmesi açısından önemli hale getirdiği düşünülmektedir. Ayrıca ilgili literatür incelendiğinde anne baba tutumları ile ilişkili pek çok çalışmaya rastlanırken Karen Horney'in kişilik tipleri ve bunların anne baba tutumu ile ilişkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu anlamda bu çalışmanın bu konuda literatüre ışık tutabilecek önemli bir araştırma olduğu düşünülmektedir. Ayrıca literatürde bulunan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada anne baba tutum bileşenlerinin farklı kombinasyonlarının kişilik tipleri üzerindeki etkisini incelemesi açısından da önemli bir nitelik taşımaktadır.

1.5. Sayıtlar

1. Çalışmaya dahil olan örneklem grubunun çalışma evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Örneklem grubunun, "Demografik Bilgi Formu", "Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri (HCTI)" ve " Anne Baba Tutum Ölçeği" sorularını kendi gerçek yaşantılarını ortaya koyacak şekilde yanıt verdikleri varsayılmaktadır.
3. Veri toplama araçları olan Kişisel Bilgi Formunun örneklem grubunun kişisel verilerini; Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanterinin katılımcıların kişilik tiplerini ve Algılanan Anne-Baba Tutumu Ölçeği'nin ise katılımcıların algılanan anne-baba tutumlarını yansıttığı varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1.Bu araştırmadan elde edilen veriler sadece 2018 yılında İstanbul ilinde yaşamakta olan ve rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan 17-56 yaş arasındaki 200 bireyle sınırlıdır.

2.Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin veriler, Kişisel Bilgi Formu'nda sorulan sorulara verilen yanıtlarla sınırlıdır. Bireylerin anne baba tutumlarına ilişkin veriler Anne Baba Tutum Ölçeği'nde yer alan sorulara, bireylerin kişilik özelliklerine ilişkin veriler ise Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri'nde yer alan sorulara verilen yanıtlar ile sınırlıdır.

3.Bu çalışma yerli ve yabancı literatürde ulaşılabilen kaynaklar ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Kişilik: Kişiyi kendisi ve dış dünya ile kurmuş olduğu ve kendisini diğer bireylerden ayıran ilişki kurma yöntemi olarak ifade edilmektedir. Kişilik birbiriyle uyum gösteren bir çok öğeden oluşan davranış ve tutumların toplamını belirtmektedir (Ertürk, 2010: 73).

Anne- Baba Tutumu: Ebeveynlerin sergiledikleri tutumlarla çocuklarda kişilik, sosyal ve psikolojik gelişim süreçlerine etki etmeleridir (Yavuzer, 1998: 86).

Nevrotik Eğilimler: Horney üç tip nevrotik eğilim olduğunu vurgulamaktadır. **Uysal Tip:** Bu tip bireyler kendilerini diğer bireylerden ikincilleştirme eğilimindedir. Bu ikincilleştirme zayıflı ve acizlik duygusuna yol açmaktadır. **Saldırgan Tip:** Dünyanın düşmanca bir yer, insanları da kötü niyetli olarak algılamaktadırlar. **Kopuk Tip:** İnsan ilişkilerinde duygusal ve sosyal olarak mesafeli, kendi kendine yetmeye çalışan bireylerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Kişilik

Kişilik Latince “persona” kelimesinden türetilerek açıklanmıştır. Persona kelimesi Antik Yunan tiyatrosunda oyuncu maskesi anlamını taşımaktadır. Oyuncular belirli maskeleri takıp ve o maskenin altına gizlenip, kişiliklerini taktığı maskeye uygun şekilde değiştirerek oyunlarını oynarlardı. İşte gerçek hayatta da kişilik bu maske olayına benzetilebilir. İnsanın öteki bireylerle ilişkilerinde sergilediği tavır, davranış şekli, diğer bir ifadeyle taktığı maske kişiliğinin farklı boyutunu çıkarmaktadır. Çevresiyle devamlı ilişkisi olan kişi, çoğu zaman duygularını, düşüncelerini, tutum ve davranışlarını olduğundan farklı yansıtır. Kimilerinde bu durum devamlıdır, kimisinde ise yerine göre farklılık gösterir. Böylelikle devamlı veya ara sıra takılan maskenin ardından, insan kendisini istediği veya istendiği gibi göstermeye gayret gösterir. O zaman kişilik kavramı, insanın diğer bireylerle kurduğu ilişkilerdeki tepkiyi ve kendisini gösterme şeklini barındırır (Köknel, 1995: 69).

Farklı kaynaklar ve araştırmacılar kişiliği bazı kavramlarla ifade etmişlerdir. Bu açıklamalar aşağıdaki gibidir:

Literatürdeki kişilik tanımlamalarının ortak noktası kişisel farklılıklara vurgu yapılmasıdır. Bu noktada kişilik bir insanı diğerlerinden ayırt etmeye yarayan özellikler bütünüdür. Bir bireyi ötekilerden ayıran fiziksel, zihinsel ve duygusal özelliklerin tümü şeklinde tanımlanabilir. Kişilik, kalıtsal ve biyolojik yatkınlıkların, sosyal deneyim ve çevre şartlarının dâhili ve harici etkenlerle gelişen bir süreci ifade etmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2012: 36). Kültür bir toplumun yaşayış şekliyse kişilik de insanın yaşam şekli olarak açıklanabilir. Genel olarak kişilik, kişinin toplumda öteki bireylerle ilişkilerinde sergilediği, tutarlı, devamlı ve değişmez birbiriyle uyumlu birçok ögenin meydana getirdiği, tutum ve davranışlarının, kazanılmış tecrübelerin bir bütünü olarak ifade edilir (Ertürk, 2010: 77).

Kulaksızoğlu (1999) bu kavramları şöyle açıklamaktadır: ‘Kişilik, insanın tüm özelliklerini kapsayan geniş kapsamlı bir kavramdır. Karakter, mizaç, benlik ve kimlik gibi kavramlar da kişilikle ilgili kullanılmaktadır. Karakter kişiliği ahlaki yönden

betimleme amacıyla kullanılmaktadır. Huy ve mizaç kişiliğin duygusal tarafına açıklama getiren bir kavramı ifade eder. Benlik kişinin kendisiyle algılamalar ve değerlendirmelerden meydana gelir. Kimlik ise ara sıra benlik ve kişiliğin yerine de açıklanmaktadır ve birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan koşulların hepsi şeklinde belirtilebilir (Biçer, 2013: 21).

Kişilik kavramının genişliği ve psikoloji geliştikçe yaklaşım ve akımların sayısı, tek bir kişilik tanımlaması yapılmasını zor kılmıştır. Kişilik doğumdan itibaren olanla daha sonra edinilmiş tutumların toplamından oluşmuştur. Karakter insanın kişiliğinde doğumdan itibaren gelişen fakat çevrenin katkısıyla meydana çıkan eğilimlerin toplamıdır (Eren, 2010: 192). Öte yandan, kişilik özellikleri geliştirilebilir ve değişim gösterebilir. Bu kişilik özelliklerinden bazıları yaşantılar, tecrübeler ve isteklerle kendi kendine de değişim gösterebilmektedir. Özetle kişilik bireyin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşim şeklini ifade eden düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici ve kendine has örüntüleridir diye tanımlanabilir (Smith vd, 2015: 87).

Her insanı yaşamın koşullarına uyumunu sağlayan düşüncelerin, duyguların ve davranışların ayırt edici ve kalıcı kalıpları olarak ifade edilen (Jani, 2011) kişilik; kişileri duygu, düşünce ve davranış tarzı psikolojik tepkiler ve farklılıkları belirleyen sadece yaşanan zamanda var olan biyolojik durum ve sosyal ortamla açıklık getirilemeyen devamlılık gösteren eğilimler ve özellikler, belirli bir kişinin bedensel ve zihinsel durumlarında görülen farklılıklar ve bu farklılıkların insanların düşünce ve davranışlarına yansımış şekli olarak da ifade edilmektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012: 163).

Açıklanan bu özelliklerin tümü kişinin kalıplaşmış, tutarlı ve ayırt edici olarak görülen kendine has kişiliğini meydana getirir ve kişilik sayesinde kişi, toplumsal hayatta kendine bir yer ediniyor sosyal hayatını sürdürür. Toplumsal hayatta insanların davranış şekillerine, düşünce tarzına, sevme şekli, sevineceğine, giyimine etki gösteren etkenlerin tamamı kişilik üzerinde etkili olur. (Güney, 2011: 201).

2.1.1. Kişilik Tipleri

Ertürk (2010) kişiliğin benzersiz oluşunu “Diğerleriyle olan tüm benzerliklerine karşın her birey gerçek hayatta eşsizdir.” sözleriyle açıklamıştır. Bu bakımdan hiçbir

sınıflandırma insanı tam olarak açıklamaya yeterli değildir. Kişilik özelliklerinin sınıflandırılması ile kişiyle ilgili genel yargılar oluşturulabilir. Aslında insanları belirli kişilik özelliklerine ayırarak sınıflandırma zor bir iştir. Fakat tıbbi açıdan tanısallama amaçlı ve bilimsel gayelerle en belirgin kişilik özellikleri toplanarak kişilik tiplerini sınıflandırma sistemleri ortaya atılmıştır (Ertürk, 2010: 80).

Köknel (1999), Yunanlı tıp bilgini Hipokrat'ın, kişilik tiplerini mizaç özelliklerine göre sınıflandırmasını aşağıdaki gibi açıklamıştır:

- Hafif kanlı mizaç
- Ağırkanlı mizaç
- Sinirli mizaç
- Karasevdalı mizaç

Eroğlu (2011: 142), Kretschmer tarafından ortaya konulmuş üç kişilik tipini şu şekilde özetlemektedir:

Atletik Tip: Yüksek zihinsel tahammülü ve lider olmaya yatkınlığı içeren bu tip sporu ve maceraları severler.

Astenik Tip: Bedensel olarak uzun ve ince olan bu tipler çabuk alınan, yalnız kalmaktan hoşlanan, duygularını kontrol altında tutan, kin tutan ve intikamı seven kötümser özellikleri olan bireylerdir. Çekingenlikleri vardır ve ilgi alanları kısıtlıdır.

Piknik Tip: Orta boy ve en olarak geniş olan bu tipler dış dünyaya açık, toplumcu, gerçekçi, dost canlısı, sempatik, ateşli duyguları olan, iyimser kişiler olmaktadır (Eroğlu, 2011: 142).

Eren (2010), karakter bilimi okulunun Fransız düşünürlerinden Le Senne'nin, daha önce yapmış olduğu çalışmaların üzerine geliştirdiği kişilik göstergesi üç etkeni aşağıdaki gibi belirtmiştir:

- Heyecanlılık durumu
- Faallik durumu
- Etkilerin sürekliliği durumu

Perkmen ve Tezci (2015: 186), Holland'ın meslek yaşamlarına göre 6 kişilik tipini ve özelliklerini aşağıdaki gibi belirtmiştir:

- Gerçekçi bireyler, tamir işlerini severler, somut sorunlarla ilgilenirler, çiftçilik ve bahçivanlık gibi işleri hoşlanarak yaparlar.
- Araştırmacı kişiler, matematiksel yetenekleri ön planda olup soyut sorunlarla ilgilenirler. Oldukça meraklı yapıları vardır.
- Sanatçı kişiler, hayal gücü zengin, yaratıcı, rutin işleri sevmeyen kimselerdir.
- Sosyal kişiler, başka insanların sorun ve mutluluklarına ortak olan rehberlik yapmayı seven başkaları için çabalayan kimseler olarak bilinir.
- Girişimci kişiler önderlerdir. İkna kabiliyeti yüksek kitleleri arkasında sürükleyebilen kimselerdir.
- Geleneksel kişiler hayatın rutinlerinden sıkılmayan, titiz ve detaylara önem vererek aynı işi uzun süre aksatmadan yapabilen bireylerdir.

Göka ve Beyazyüz (2014), Freadman ve Rosenman'ın koroner kalp hastalıkları olan kişiler üzerinde yapmış oldukları çalışmada tespit ettikleri kişilik tiplerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

A-Tipleri devamlı zamana karşı yarışmaktan, çok çalışmaktan, seri konuşmaktan keyif alan sabırsız, azimli ve herşeyi kontrol etmeye çalışan bireylerdir.

B-Bu tip stresten uzak, panik düzeyleri düşük, rahat ve rekabetten uzak durma eğiliminde olan uysal kişiler olmaktadır (Göka ve Beyazyüz, 2014: 134).

Don Richards Riso'ya göre kişilik tipleri "Enegram" diye isimlendirilen sistemle ifade edilmektedir. "Enegram" Duygu Üçlüsü, Düşünme Üçlüsü, İç Güdülerıyla Harekete Geçme Üçlüsü ve bunların alt tiplerinden oluşmaktadır. Bunlar (Göka ve Beyazyüz, 2014: 135):

- Duygu Üçlüsü: Yardımsever Tip, Motive Eden Tip, Bireyci Tip
- Düşünme Üçlüsü: Araştırmacı Tip, Sadık Tip, Coşkulu Tip

- İç Güduleriyle Harekete Geçme Üçlüsü: Lider Tip, Barışçı Tip, Reformcu Tip.

2.1.2. Kişiliği Belirleyen Temel Faktörler

Kişilik belirli bir süredeki davranışlar ele alınarak anlaşılacak bir davranış türünü oluşturmaz. Kişilik, geçmişin, şimdinin ve geleceğin harmanladığı bütün anlamına gelir. Bazı kuramlara göre kişilik gelişiminin, çoğu kısmı ergenlik zamanında tamamlanır, fakat yaşamın diğer dönemlerinde gelişmenin ve değişikliklerin ortaya çıkması ihtimal dahilindedir. Kişilik, genetik unsurlar ile aile, eğitim ve sosyal çevre gibi faktörler ve bu etkenlerin birbiriyle kurdukları etkileşim sonrasında gelişir. Yaşamı süresince birey öteki insanlarla ilişki ve tecrübeler yaşayacağı için tüm bu yaşanan durumlar kişiliğin oluşmasında etki gösterir (Soysal, 2008: 10).

Kişiliğin oluşumu sadece kalıtsal özelliklere indirgenmeyip, kişinin çevresindeki sosyal olaylarla ele alınmalıdır. Bu bakımdan kişilik, insanın hayatındaki alışkanlık ve özelliklerinin davranışlarına yansımalarının gözlemlenmesi şeklinde de ifade edilebilir. Kişilik, kalıtsal yapının çevreyle olan karşılıklı etkileşimi sonrasında oluşur ve içinde yer alınan toplumun özelliklerini yansıtması bakımından çok boyutludur. Bu bağlamda kişiliği oluşturan kalıtsal, coğrafi ve fiziki, sosyokültürel, sosyal yapı ve sosyal sınıf, aile ve diğer faktörler olmak üzere altı grupta değerlendirilmesi belirtilmektedir (Türkmen, 2013: 34)

2.1.2.1. Ailesel Faktörler

Kişiliğin oluşumunda aile doğumdan itibaren bazı çeken önemli faktördür. Fiziksel çevrenin etkilediği kadar sosyal çevrede bireyi etkilemektedir. İçerisinde yaşamını sürdürdüğü topluma dair gelişmeler, olaylar, kurallar ve değerler hakkında bilgi sahibi olur ve bakış açısı geliştirir. Sağlıklı büyüme, gelişme ve topluma yarar sağlamak için gereken birincil ortam ailedir. Aileye ait her türlü demeyim çocuğun davranışları, duyguları ve tutumları üzerinde etkili olur. Aile içinde karşılaşılan durumlar kişilik oluşumunda belirleyici bir faktördür. Bundan dolayı sağlıklı kişiliğin gelişmesi ailenin sağlıklı olması ile yakından ilişkilidir. Ailenin dinamikleri kadar aile içerisindeki iletişim türü de kişiliğe etki etmektedir. Anne ve baba ilişkilerinde karşılıklı saygı ve sevgi ön planda ise, çocuklar o şekilde öğrenerek hareket ederler. Anne babası kuralcı ve otoriter davranan çocukların insan ilişkilerinde sert davrandıkları yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur. Ayrıca anne ve babanın çocuğun her istediğini yerine

getirmesi kişiliğin istenilen düzeyde gelişmesini engeller. Çünkü bu şekilde yetişen çocuklar engeller ve zorluklarla baş etmeyi öğrenemezler ve kendilerine olan güvenleri yetersiz kalır (Biçer, 2013: 41).

Kişiliği etkileyen ailesel faktörlerin içinde anne baba tutumu önemli bir yer tutmaktadır. "Çocuk yetiştirme yöntemleri" genel anlamda, ebeveynlerle çocuklar arasında olan bütün etkileşimi kapsamaktadır. Söz konusu etkileşim ailenin değerleri, ilgileri ve inançlarıyla beraber eğitimlerini içermektedir. Bu içerikler çocuk üzerinde mevcut özelliklerle beraber gelecek yaşantılarına da etki eder. Bundan dolayı anne babanın çocukla kurduğu ilişki kişiliğin belirleyicisi olabilmektedir. Anne baba tutumlarının içerdiği ödül ve ceza yöntemleri gibi unsurlar kişiliğin belirleyicileri olarak çoğu kuramsal yaklaşımın dikkatini çekmektedir (Yeşilyaprak, 1993: 62).

2.1.2.2. Biyolojik Faktör

Kişiliğin oluşumunu etkileyen faktörlerin başında kalıtsal faktörler gelir. Kalıtım, çevrenin etkisiyle bireyde köklü olarak değişime uğramayan özelliklerin anne ve babanın kromozomlarıyla gelecek kuşaklara aktarılan özellikleridir. Bu nedenle birey ailesine ait kalıtsal özellikleri de taşır (Soysal, 2008: 12). Bireyin boyu, saç rengi, yüz hatları, cinsiyeti, göz rengi gibi fiziksel özellikleri, kan grubu, gelecekte yakalanabileceği hastalıklar gibi taşıdığı genetik özellikleri yanı sıra kişilik özellikleri aileden gelen temel kalıtsal özellikleridir (Çetin ve Beceren, 2007: 117). Bireyin kişiliğinin şekillenmesinde kalıtım, bütün psikolojik özelliklerin temel faktörüdür. Kişilerin bedensel yapısıyla ilgili olarak boy, iskelet, kilo, göz-ten-saç rengi, duygusallık, heyecanlılık, direnme, karşı koyma, zekâ durumu ve dayanıklılık gibi birçok bedensel, kısmen olarak da duygusal ve zihinsel özelliklerde kalıtsal yapının payı yüksektir (Türkmen, 2013: 36).

Kişilik özelliklerinin temelinde, kalıtsal (gensel) özelliklerin önemli bir rolü vardır. Biyolojik geçişler anne babaya ait bazı özelliklerin genetik süreçlerle kişiye de geçmesi anlamına gelmektedir. Fiziksel duruş, yüz şekli, yüz ifadeleri gibi pek çok kalıtsal olarak çocuğa transfer olabilmektedir. Bunlar bireylerin farklı olmasını sağlayan unsurlardır. Penke ve arkadaşları kişiliğin ana yapısının kalıtsal süreçlerden yoğun olarak etkilendiğini ifade etmektedirler (Çetin ve Beceren, 2007: 118). Ancak hangi özelliklerin kalıtsal olarak çocuğa geçtiğini kesin olarak bildirmek pek olası olmamaktadır.

2.1.2.3. Coğrafi Ve Fiziksel Faktörler

Kişiliğin oluşumunu etkileyen faktörlerin ikincisi coğrafi ve fiziki faktörlerdir. İnsanlar hayatlarını devam ettirmek zorunda oldukları fiziki ve coğrafi konum, kişilik özelliklerinin oluşmasında oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Coğrafyanın, bireylerin yaşadıkları toplumundaki antropolojik yapısı ve kültürü üzerinde etkisinin olduğu ve kişiliğin oluşmasında bireylerin bulunduğu coğrafi çevrenin şekillendirdiği düşünülmektedir. Örneğin, soğuk ve karasal iklimin hâkim olduğu bölgelerinde yaşayan insanların donuk ve sert mizaçlı, kıyı kesimlerde ve sıcak iklimin hâkim olduğu alanlardaki insanların duygusal tutumlarının daha çabuk değiştiği ve daha yumuşak mizaca sahip oldukları yönündedir (Çetin ve Beceren, 2007: 119).

2.1.2.4. Kültürel Faktörler

Kültür ve kişilik insan davranışlarını etkilemektedir. Düşünme, karar verme, davranışlar ve hisler kişiliğin unsurları olarak değerlendirilmektedir. Belli bir toplumda yaşamını sürdüren insanların sahip olduğu özellikler ise kültürü ifade etmektedir. Bu anlamda değerlendirildiğinde kültür ve kişilik birbiriyle bağlantılı kavramlardır (Kaplan, 2008: 39).

Kalıtımsal faktörlerle beraber içinde yaşanılan toplumun sahip olduğu özellikler de kişilik üzerinde etki yaratabilmektedir. Zira kişi yaşadığı toplumun özelliklerinden bağımsız olarak ele alınamaz. Ayrıca kalıtımsal özelliklerin yapısı da aynı paralelde toplumsal kültürden etkilenmektedir. Her toplumsun sahip olduğu töre, yaşam şekli, gelenek ve amaçlar kişinin yaşamının da yönünü etkileyebilmektedir. Her birey yaşamı süresince bu yapılardan etkilenerek ideallerini ve ilgi düzeylerini şekillendirmiş olur. Bu ideal ve ilgiler, kişiliğin oluşumunda önemli bir faktördür (Yalçın, 2016: 42).

Bireyler doğuştan getirmiş oldukları çoğu kişilik özellikleri öncelikle içinde yaşadığı toplumun değerlerini algılamaya başlamasıyla yavaş yavaş davranışlarına yansır. Bu nedenle kişilerin içerisinde buldukları sosyokültürel yapıdan kazandıkları öğrenimler, bireyin kişiliğini belirlemede önemli bir etkiye sahiptir (Türkmen, 2013: 55).

Bir toplumun içerisine doğan birey, bu toplumun gelenekleri, amaçları ve öğrenme biçimlerinden etkilenir. Bu faktörler de kişiliğin gelişimi ve özellikleri üzerinde

önemli oranda belirleyici olmaktadır. Bu durumda birey, içerisinde olduğu kültürel çevrede öğrenmiş olduklarıyla yeni ve farklı özellikler kazanır ve bu şekilde kişiliğini biçimlendirir (Can, 2007: 37).

2.1.2.5. Sosyal Yapı Ve Sosyal Sınıf Faktörü

Kişiliği etkileyen diğer faktör içinde bulunduğumuz grubun sosyal yapısı ve sınıfıdır. Bu faktörlere sosyalleşme süreci de denmektedir. İnsan hayatında sosyalleşme anneyle başlamaktadır. Anneyle başlayan sosyalleşme süreci ailemizle, akrabalarımızla, mahalleyle ve okul arkadaşlarımızla, iş hayatımızla vb. devam edip gitmektedir. Bulduğumuz bu yapılar bizim kişiliğimizin farklılığını ortaya koyan etmenlerdir. Birey girdiği bu sosyal yapılarda kişiliğini bulur (Kaplan, 2008: 41).

Kişiliğin oluşumunu etkileyen önemli faktör olan sosyal sınıf/yapı, bireylerin yaşam biçimi, tüketim alışkanlıkları, eğitim imkânları, düşünce ve eğilimlerini kapsar. Bu nedenle bir bireyin kişiliğini anlayabilmek için geçmişte ve şu anda yer aldığı sosyal grupları/yapıları bilmek önem arz eder. Çünkü bireylerin toplumsal yaşamda mensubu oldukları sosyal sınıflar ve içerisinde yer aldıkları alt kültürler de kişiliğin oluşmasında oldukça etkilidir (Türkmen, 2013: 57). Kişilerin, içerisinde yer aldıkları sosyal yapı ve sosyal sınıf içerisinde ki diğer bireylerle etkileşim kurmaları kişiliğinin önemli bir parçasıdır. Bireyin çevresindeki bireyler, gruplar ve örgütler içerisindeki farklı sosyal sınıflara mensup kişilerle kurduğu etkileşime göre kişilikleri farklılık gösterir (Kaşlı, 2009: 48)

2.1.2.6. Diğer Faktörler

Yukarıda sözü edilen faktörler kişiliği oluşturan temel faktörlerdir. Bunların dışında kişiliğin oluşmasında etkili olan faktörlere ilave olarak kişinin içinde bulunduğu mevcut durumsal faktörler de söylenebilir. Araştırmalarda uzun ve yoğun çalışanların, kişilik ve davranışlarının etkilendiği görülmüştür. Örneğin, yoğun iş altında çalışan kişilerin daha lakayt ve saldırgan oldukları saptanmıştır. Böylece çalışanların tembel ve sorunlu bir görüntü vereceği söylenmektedir. İnsan ve durumsallığın sayısız birleşimleri vardır ama sadece kişinin geçmişteki gelişimine baksak da tam olarak bireyi davranışlarını tahmin etmek mümkün değildir. Bu bağlamda, kişinin o sırada çalıştığı iş ve işin özellikleri, bireyin davranışlarına, tutumlarına, kişiliğine yansıtacaktır (Yıldız, 2008: 63).

Kişiliğin oluşmasında etkili olan diğer faktörler; kitle iletişim araçları, yetişkinler grubu ve doğum sırasındır. Kitle iletişim araçlarını etkin olarak kullanan ve kullanmayan bireyler arasında farklılıkların söz konusu olduğu ve bireylerin içinde buldukları sosyal gruplarındaki benimsenmiş yetişkin üyelerinden bazılarını kendilerine örnek olarak almaları, kişiliğin oluşumunda etkili bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kişiliğin oluşumunu etkileyen kalıtsal, coğrafi ve fiziki, sosyokültürel, sosyal sınıf/yapı ve aile faktörünün dışında kişiliğin şekillenmesinde etkili olan diğer faktörler; kitle iletişim araçları, doğum sırası, bireylerin içinde yaşadıkları sosyal yapı ve sosyal sınıflardaki yetişkinlerin özellikleri, annenin gebelik aşamasında ve doğum sürecinde yaşadıkları, içinde buldukları ortamlar, gebelik sürecinde yaptırıldıkları ultrason sayısı şeklinde ifade edilmektedir. Özellikle gebelik sürecinde sakin ve huzurlu bir dönem geçiren annelerin bebekleri sakin ve kolay iletişim kurulabilen bireyler olduğu tespit edilmiştir (Çetin ve Beceren, 2007: 124).

2.1.3. Kişiliğin İncelenmesine Yönelik Yaklaşımlar

Bu bölümde kişilik kavramını açıklayan kuramlara yer verilmektedir. Kişilik kavramı davranışçı kuram, bilişsel yaklaşım, biyolojik yaklaşım, ayırıcı özellik kuramı, hümanistik yaklaşım ve psikodinamik kurama göre detaylı bir şekilde açıklanmaktadır. Bununla beraber çalışmanın temel değişkeni olan Karen Horney'in kişilik tipleri doğrultusunda kişilik yaklaşımı ve kavramsal açıklamalara yer verilmektedir.

2.1.3.1. Davranışçı/ Sosyal Öğrenme Yaklaşımı

Davranışçı ekol bireyin kişiliğini açıklamak için bir model sunmaktadır. Davranışçı sosyal öğrenme kuramı zamanla tutarlı bir gelişme sergilemiştir. Davranışçı kuramı ilk savunanlar, açıklamalarını gözlemlenebilir olan davranışlarla sınırlı tutmuşlardır. Sonrasında gelenler sosyal bu görüşe bilişsel ve sosyal özellikleri de ilave etmiştir. Davranışçı psikoloji açısından önem taşıyan davranış ve davranış şekilleridir. Onlara göre bir bilim olarak psikoloji sadece nesnel yöntemlerle ölçülebilen ve değerlendirilebilen davranışlar şekilleridir. Nesnel olmayan, kanıtlamayan, somut olarak değerlendirilemeyen hiçbir yaklaşım önem taşımamaktadır. Bu nedenle bilinç, bilinç dışı, içsel hayatlar bilimsel yöntemlerle ele alınamadığından konu dışında yer almaktadır. Bu kuramın öncüleri Watson, Skinner, Rotter, Bandura'dır.

2.1.3.2. Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel kurama göreyse kişilikteki farklı yanlar, kişilerin bilgi işleme süresindeki değişikliklere bağlı yapıdadır. Şemalar yardımıyla kişiler, kendileri için önem taşıyan şeyleri ayırt etmeyi ve geri kalan bilgilere önem vermeme yardımcı olur. (Üngüven, 2011: 59). Bilişsel yaklaşım, tutarlı davranış kalıplarını kişilerin bilgi işleme yollarıyla açığa kavuşturur. Kişilik psikologlarının en çok önemseddiği kavramlardan birini bilişsel yapılar oluşturmaktadır. Bilişsel yapılar ve kendimize dair sahip olduğumuz bilişsel temsilleri ifade etmektedir. Bilişsel yaklaşımın güçlü yönlerinden biri deneysel dayanağa sahip oluşudur (Taymur ve Türkçapar, 2013: 165). Kuramın temsilcileri Kurt Lewin, George Kelly, Albert Ellis dir.

2.1.3.3. Biyolojik Yaklaşım

Biyolojik yaklaşım kişiliğin oluşmasında dört faktörün önemine dikkat çekilmektedir. İlk önermede her çocuğun hayatında çevre ile kurduğu etkileşimdeki davranışlarının genetik olarak belirlendiğine dikkat çekilmektedir. Mizacın genler aracılığıyla meydana geldiği varsayılmaktadır. Yapılmış araştırmalarda tek yumurta ikizlerinin mizaç özelliklerinin çift yumurta ikizlerine oranla daha çok benzerlik taşıdığı gözlemlenmiştir (Akt. Göka ve Beyazyüz, 2014:146).

İkinci önermede bazı kuramcılar genetik farklılıkların temel fizyolojik örüntülere bağlı olarak farklılık gösterdiğini belirtmişlerdir. Amigdala ve hipokampusun farklı şekilde uyarıldıkları belirtilerek beyinde bu bölgeler uyarıldığında meydana çıkan kalp çarpıntısı ve kas gerginliği utangaç ve ketlenmiş çocuklarda daha geç tepkiye yol açtığı kabul edilmektedir (Akt. Göka ve Beyazyüz, 2014:146). Üçüncü önermede mizaç; çocukluktan başlayıp yetişkinlik döneminde gelişme gösteren bir süreç olduğu kanısına varılır.

2.1.3.4. Ayırıcı Özellik Yaklaşımı

Zamanla ve durumlara bağlı değişiklik göstermeyen, kararlı kişisel davranış farklılıklarının belirlenebileceği fikrini taşır. Ayırıcı özellikleri saptamak ve açıklamak için yapılan ilk çalışma, tipoloji sistemleri geliştirmek olmuştur. Tipoloji sistemlerini geliştirmedeki gaye kaç tip insan tipi sayısını saptamak ve her bir bireyin tipini belirlemektir. Kişilik tiplerine yönelik bir diğer çalışma da dış görünüşle ilgilidir. Sheldon, bu tipleri, endomorfik, mezomorfik ve ektomorfik şeklinde ifade etmiştir. Bu

üç tipin, dış görünüşlerinin ve kişilik özelliklerinin farklı olduğunu savunulmaktaydı. (Akt: Cüceloğlu, 2000: 112). Fakat günümüzde ayırıcı özellik kuramcıları bir insanın değil, bir özellik sürekliliğinin değişik noktalarında yer alan insanların genel davranış özelliklerini açıklamayı amaçlar ve bu amaçla tipleri veya ayırıcı özellikleri saptar. Ayırıcı özellik yaklaşımı, iki önemli varsayım üzerinde çalışır. İlki, bu yaklaşımın psikologları kişilik özelliklerinin zamana göre değişmediğini söyler. İkinci varsayım ise, kişilik özelliklerinin durumlara bağlı olarak kararlı oluşuna vurgu yapar. Bu kuramın temsilcileri Gordon Allport, Henry Murray, Raymond Cattel dir (Üngüven, 2011: 46).

Eysenck, nevrotik kişileri aşırı ve değişken duygulara, duyarlılık, kaygı, alınganlık, tedirginlik ve çabuk tepki gösterme tarzında özellikleri taşımakla; içe dönük kişileri içlerine kapanan, sessiz, arkadaşlık kurmayan ve yakınları hariç kimseyle birlikte olmayı tek başına kalmaya tercih etmeyle; dışa dönük kişileri temelde cana yakınlık, sosyallik, konuşkanlık, şakacılık, değişkenlik, iyimserlik uyumluluk, girişkenlik, liderlik, canlılık ve aktiflik gibi özellikleri taşımakla ve normal kişileri dengeli ve düzenli duygularla, güven duygusuna ve düşünceli hareket etmeyle bağlı tutmuştur. (İnanç ve Yerlikaya, 2012: 128).

2.1.3.5. Hümanistik Yaklaşım

Hümanistik yaklaşım varoluşçu yaklaşımla beraber, kişisel ve etik değerler üzerine yoğunluk göstermektedir. Dünyanın insansız, insanın da dünyasız olamayacağını düşünürler. Benlik kuramına da açıklama getirildiği bu yaklaşımda, kişi hayatını doyuma ulaştırma amacıyla devamlı seçim yapar. Kişi kendi kaderi üzerinde karar vermeye yetkindir. İyiye gitme, gelişme ve mutluluğa ulaşmaya yönelik kararlar verir (Cüceloğlu, 2000: 113). İnsancıl yaklaşımın önde gelenlerinden Fromm, karakterin asıl yapısının kişinin öteki insanlarla olan özel ilişkilerinden geldiğini belirtmektedir. Rogers ise, her insan doğumdan itibaren mutlu olmayı arayarak kapasitelerini ilerletme isteği taşıdığını savunur. Bu kişilerin doğal hayatında yer alan bir durumdur. Bir kişinin benlik algısı, onun kendisiyle ilgili olan düşüncelerini, algılamalarını ve kanaatlerini barındırmaktadır (Hazar, 2006: 61).

2.1.3.6. Psikanalitik Yaklaşım

Psikanalitik kuram aynı kişiliğin gelişme şekli üzerine çalışır. Psikanalitik kişilik değerlendirilmesi, bilimsel kuram olarak eksiklikler taşımakla birlikte şimdiye dek oluşturulan en geniş ve etkin kişilik kuramları arasında sayılmaktadır. Freud kişilik kuramını ilk olarak topografik görüşle açıklamaya çalışmıştır. Bu görüş üç boyutu kapsamaktadır. Bunlar; Bilinç, Bilinç öncesi, Bilinçaltıdır. Bilinç, farkında olduğumuz düşüncelerimizi barındırmaktadır. Bu düşünceler yeni düşüncelere göre değişiklik gösterebilen düşüncelerdir. Bilinç öncesi, düşündüğümüzde hatırladığımız bilgilerden oluşmaktadır. Örneğin geçen salı ne yaptın sorusuna verilen cevap olur. Bilinçaltında ki düşüncelerimiz ve bilgilerimiz bilinç düzeyine getirilemez fakat hayatımızda isteklerimizi belirleyen kısım bilinçaltı olarak bilinir. Freud topografik görüşün kişiliği açıklamada yetersiz oluşu ve sınırlı açıklama getirdiğinin farkına vardıktan sonra, buna ek olarak yapısal modeli (İd, Ego, Süperego) geliştirmiştir. İd (alt benlik), ego (benlik), süperego (üst benlik) şeklinde ayrılmaktadır. Alt benlik, benlik ve üst benlik bilin altı düzeyinde yer almaktadır (Burger, 2006). İd, kişiliğe canlılık ve dirilik getiren bir güç kaynağıdır. İd, bedensel hoşlanma ve haz elde etme ilkesiyle gelişim gösterir. Tam olarak mantık ve ahlak dışı olan id, gerçeğin farkında olmaz (Yıldızoğlu, 2013:64). Süper ego toplumsalda, ahlak kurallarını belirlemede yararlanan bölümdür. Aynı zamanda egonun karar vermede yararlandığı idealleri belirleyen kısmı teşkil eder (Burger, 2006: 321).

Freud, kişilik gelişiminin kişinin doğumundan başladığını ve ergenlik döneminin sonuna kadar devam ettiğini belirtmektedir. Teorisindeki psikoseksüel gelişim aşamaları beş dönemden meydana gelmektedir. Bu dönemler; Oral dönem (0-1 yaş), Anal dönem (1-3 yaş), Falllik dönem (4-6) yaş, Latent (gizil) dönem (7-11 yaş), Genital (puberte) dönem (12-18 yaş). Freud kişinin psikoseksüel dönemlerde yaşadığı fiksasyonun kişilik gelişimi üzerinde direkt etkisi olduğunu açıklamaktadır.

Boore (2006)'ye göre Jung kişilik oluşumunda Freud'dan ayrılarak yeni bir kuram ortaya atmıştır. Kendisi Çağrışım testlerinden yararlanarak kişilikte yer alan ve kişilik üzerinde etki gösteren karmaşık olayları ortaya çıkarmayı amaçlamış, içe ve dışa dönük davranış şekllilerine ek olarak duygu, düşünme, sevgi ve doyumdan oluşan işlevsel tipleri şemalandırmıştır. İçedönük bireyler düşüncelerini, hislerini, duygularını, fantezilerini, hayallerini kendi içlerinde yaşarken, dışadönük insanlar dış

dünyada ki insanlar ve aktivitelerle daha çok uğraşırlar. İçe dönük insanlar utangaç dışa dönük insanlar sosyal olarak açıklanırlar. Ama Jung, bu iki tipin, bireyin yani ego'nun ne kadar kişi ve dış dünyayla veya ne kadar kolektif bilinçdışı ve onun arketiplerine maruz kaldığı üzerine çalışmış ve bu bakımdan içe dönük kişilerin dışadönüklere oranla daha olgun olduğunu belirtmiştir. Elbette, bizim kültürümüz dışa dönük kişileri daha çok değerli görmüş fakat Jung her kişinin kendi kişiliyle değerlendirilmesi hususunda bizleri uyarmıştır (Öz, 2018: 52).

Kişilik gelişimini Erikson ise hayat boyunca devam eden gelişim süreçleri olarak değerlendirmektedir. İlk dönem bebeklik dönemidir. Bu dönemde çocuk "Temel güvene karşı güvensizlik" duygusunun gelişimi baş göstermektedir. 0 ile 1 yaş arasındaki dönemdir. Bakım verenin bebek her istediği andan isteklerine cevap vermesiyle baş gösteren dönemdir. Erikson bebekte az miktarda güvensizliğin bebeğin güvenli ve tehlikeli durumları ayırt etmesi bakımından önemli olduğuna dikkat çekmektedir. İkinci dönem "Özerkliğe karşı kuşku ve utanç" duygusu gelişme göstermektedir. 2 ile 3 yaş arası dönemdir. Çocuğun yürümeye başlayıp bağımsızlık duygusunu yaşamaya başladığı dönemde ebeveynin bu döneme düzgün eşlik etmemesi durumunda çocukta dengeli bir duygu gelişimi görülmemektedir. Üçüncü dönem "Girişimciliğe karşı suçluluk" . 4 ile 5 yaş arası dönemdir. Çocuğun oyun oynamaya başladığı dönem olarak belirtilir. Çocuğun yeni girişimlerde bulunduğu ve ebeveynlerin baskıcı davrandığı süreçte suçluluk duygusunun oluşumuna özen gösterilmelidir. Dördüncü dönem "Başarıya karşı aşağılık duygusu". 6 ile 12 yaş arası dönemdir. Çocuğun başarılarına destek verilmesi veya beklenen becerileri karşılayamamasıyla aşağılık duygusunu geliştirebildiği dönem olarak ifade edilir. Beşinci dönem "Kimliğe karşı rol karmaşası". 13 ile 18 yaş dönemidir. Ergenlik dönemiyle beraber benlik duygusunun oluşmaya başladığı dönem olarak ifade edilir. Altıncı dönem " Yakınlığa karşı yalıtım" . 19 ile 25 yaş arası dönemdir. Yakın ve uzun süreli ilişki kurmanın başladığı dönemdir. Yedinci dönem " Üretkenliğe karşı durgunluk". 6 ile 40 yaş arasını barındırmaktadır. Gelecek nesle eğilme dönemidir. Sekizinci dönem "Ego bütünlüğüne karşı umutsuzluk" bilgelik ve yaşlılık dönemidir (Morgan, Karakaş, Eski, 2009: 132).

Bowlby kişilik gelişiminde kişilerin bebeklik hayatlarında gelişen ve kişinin bakım verenleriyle kurduğu duygusal bağ olarak ifade edilen bağlanmanın etkili olduğunu ifade etmiştir (Soysal, Bodur, İşeri, Şenol, 2005: 94).

Harry Stack Sullivan yaklaşımı, ruhsal sağlık alanında en uç noktada bulunan hastalar (şizofrenikler) ile klinik ilişkilerinden oluşmuştur. Bu yaklaşım, davranışın kişiler arası ilişkilerden şekil aldığı görüşünü savunmaktadır. Ona göre, kişiliğin asıl verileri gerçekte insanın ilişkilerinde geliştirmiş olduğu tepkilerden oluşmaktadır. Bu sebeple de Sullivan, insan ilişkilerinde asıl şart olan insan yaklaşımına özel bir önem atfetmiştir. Böylelikle, kişilik kavramında asıl inceleme alanının insan olduğu görüşünü reddetmiş ve kişiliğin içsel algılardan ziyade kişilerarası ilişkilerin bir ürünü olduğunu öne sürmüştür. Bir başka deyişle, kişiliğin incelenmesi demek, kişinin değil kişinin ötekilerle etkileştiği durumlara yönelik inceleme yapmaktır (Yalçın, 2016: 72).

2.1.3.7. Karen Horney Kişilik Kuramı

1885' te Hamburg kentinde doğan Karen Horney'in annesi Hollanda, babası ise Almanya kökenlidir. Anne ve babasının farklı kültürel özelliklerden geliyor olması Horney'in çalışmalarında kültürel faktörlere dikkat etmesini sağlamıştır (Geçtan, 2014:221). Alman asıllı bir psikanalist olan Karen Horney, yeni Freudcu akımın içerisinde yer almaktadır. Kişilik gelişiminde kalıtsal faktörler ve güdüler yerine toplum ve çevrenin daha etkili olduğunu ifade etmekte ve nevrozların kişilik bozukluğunun asıl sebebinin de bu şartlar olduğunu savunması yönüyle Freud'dan ayrılır. Horney'e göre kişinin, kişiliğinin belirlenmesinde kaygı ve korkunun yeri önem taşır. Nitekim kişinin davranışları taşıdığı korku ve kaygılara göre şekillenir. Kişi korkularını yenme ve kaygılarından kurtulma amacıyla çeşitli tepki ve davranışlarda bulunur. Bu davranışlarda kişinin hangi kişilik özelliklerini taşıdığı tartışılır. Örnek olarak kişi kaygı ve korkularını yenmek amacıyla insanlardan uzak durup içine kapanık biri veya insanlara yakınlık gösterip sempatik ve dışadönük bir hal alabilir (Doruk, 2015: 165).

Horney yaklaşımı da psikanalist kuramlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Ama Horney, kişiliğe dair düşüncelerini belirlediği sırada sosyal ilişkiler ile alakalı önem taşıyan analizlerden faydalanılmıştır. Horney, kişinin davranışlarına, kişide var olan temel kaygı ve bunalımın belirlediğini öne sürmektedir. Asıl bunalımın başlangıç noktasını ise, çocuğun aciz bir şekilde kavga dolu dünyaya gelmesi ve böyle bir

dünyada kendini aciz hissetmesi oluşturur. Çocuk, bunalımı atlama için çeşitli yöntemlere başvurur. Düşmanlık hissiyle hınç alma ya da fazla itaatkâr olma ya da gerçekçilik taşımayan ideal bir benlik geliştirme ve kendini sevdirmeye gibi. Bu stratejilerden biri sabitlik kazanarak, zaman içerisinde kişiliğin önem teşkil eden bir kısmını ihtiva eder. Eğer çocuğun aile ortamı sevgi, saygı, müsamaha ve güven temin ederse çatışmalar azalır ve sağlıklı bir kişilik gelişme gösterir (İnaç ve Yerlikaya, 2012: 91).

Ona göre, kişiliğe dair esas nokta, “kaygı” ve “korku” dan oluşur. Her insan, çeşitli sebeplerden kaynaklanan kaygı ve korkularının üstesinden gelebilmek için birçok davranış sergilemektedir. Kişiler kendilerinde kaygı uyandıran ve korkmalarına sebep olan durumları yenebilmek için bazı davranış kalıpları oluşturmaktadır. Bu davranış kalıpları (taktikleri), kişiyi sinirsel gerilimden amacı taşımaktadır ve kişinin sosyal ilişkilerinde yön verici nitelik taşımaktadır. Horney’in belirlemiş olduğu bu taktikler; sevgi ve onay, eş isteği, yaşamı daraltmak, öteki insanlar üzerinde denetim veya güç kazanma isteği, diğer kişileri sömürme, öteki insanlardan hayranlık beklemek, kişisel başarı, yeterlilik ve bağımsızlık, mükemmeliyetçilik şeklinde belirtilebilir. Bunlar üç temel yaklaşım olan kişilik tipleri olarak ele alınır. Bu kişilik tipleri saldırgan tip, uysal tip ve kopuk tip olarak açıklanabilir (Eren, 2017: 89).

Horney kuramında kişiliğin yapısı ve gelişimiyle alakalı fikirler üzerinde çok fazla durmamış daha çok nevrozlar, psikoterapiler ve kadınların cinsel yaşantısı üzerine çalışmıştır (İnaç ve Yerlikaya, 2012: 93). Horney; ilişki kurma eğilimine yatkınlık, buna karşı olmak ve bundan uzak olma şeklinde kişilik örüntülerinden söz etmektedir. Horney’e göre, gelişme gösteren; algı, duygu, düşünce, yargı, amaçlar etkileşim kurarak kişiliği oluşturmaktadır. Aile, toplum ve kültürel faktörlerin etkileşmesi kişiliği belirler. Horney yaklaşımında, güvenme duyguları ve doyum sağlama olarak iki önemli etkeni ifade etmektedir. Bu noktada güvenme duyguları insan davranışının temel bileşenidir. Diğer doyum faktörü ise, insan ihtiyaçlarından doyum sağlayabilme ölçüsünü açıklar. Horney, benlikle alakalı açıklamasında ülküleştirilmiş (ideal) ve gerçek benlik kavramlarının üzerinde durmuştur (Topses ve Serin, 2012: 53).

2.1.3.7.1. Horney’in Kişilik ve Temel Çatışma Görüşleri

Horneye kişiliği hayat boyu çevresel etkenlerle gelişim gösteren; algı, düşünce, yargı, amaç gibi unsurların etkileşim göstererek oluşturduğu bir süreç olarak ifade etmektedir

Aile, toplum ve kültürel faktörlerin etkileşmesi kişiliği belirler. Horney yaklaşımında, güvenme duyguları ve doyum sağlama olarak iki önemli etkeni ifade etmektedir. Bu noktada güvenme duyguları insan davranışının temel bileşenidir. Diğer doyum faktörü ise, insan ihtiyaçlarından doyum sağlayabilme ölçüsünü açıklar. Horney, benlikle alakalı açıklamasında ülküleştirilmiş (ideal) ve gerçek benlik kavramlarının üzerinde durmuştur (Topses ve Serin, 2012: 54). Horney, Freud'a ait ego kişilik bölümlerinin yalnızca nevrotik kişiler için söz konusu olabileceğini bildirmektedir. Horney'e göre ego, nevrotik bireylerde görülen "kişilik işlevlerinin bölümleşmesi" olgusunun kısımlarından birini teşkil eder. Nitekim nevrotik birey, birbiriyle bağlantısız fakat bir düzene girme amacıyla hareket eden kişilik bölümleri topluluğunu barındırır. Ego idealinin tanımı noktasında da Horney Freud'a karşı çıkar. Freud ego ideali kavramını benliğe ait doğal bir parça şeklinde yorumlamış ve benliğin devamlı şekilde kusursuz olmaya erişme çabası olarak görmüştür. Ego ideali, ana-baba imgeleminin bir kalıntısıdır ve kusursuz olmaya karşı geliştirilmiş olan hayranlık anlatımı olarak anılır. Buna karşın Horneye göre, ego ideali, kendini kabul sıkıntısı çeken bir kimliğin erişmek istediği bir hedef olarak ifade edilmelidir. Horney, Freud'a ait libido kuramına da açık bir şekilde eleştiri getirmiş ve dayanaksız tümevarımların reel veri kabul edilemeyeceği, erojen beden kısımlarına dair bilgilerin geçerlilik noktasında kuşkulu olduğunu ve kişiler arasındaki ilişkileri çarpık bir şekilde ifade ettiği iddiasında bulunmuştur (Geçtan, 2014: 224).

Horney'ın geleneksel Freudyan teoriyle olan başlıca ayrılıkları, kişilik gelişimi, nevrozun ortaya çıkışı, psikoz ve kişilik bozukluklarında Freudyan içgüdü kavramıydı. Freud'la karşılaştırıldığında Horney çevresel, sosyal ve ailevi ilişkilerin normal ve anormal kişiliklerin gelişiminde çok daha güçlü bir rol oynadığını düşünüyordu. Düşüncesinin merkezi, temel çatışma veya temel kaygı kavramıydı, Horney (1945) bunu şu şekilde tanımlamıştır.

2.1.3.7.2. Nevrozlar ve Nevrotik Çatışmaların Çözümlemesi

Horney nevrotik bireylerin ilişkilerinde benimsemiş oldukları, kendileri için zararlı olan bir stilin içerisinde sıkışıp kaldıklarını öne sürmektedir. Bu bireylerin ilişki kurma yöntemleri onları ilişki kurmaktan uzaklaştırır. Kullanılan olası saldırgan tutumlar kaygıyı düşürmek için başvuru savunmadır. Nevroz, gelişim göstererek giderek kişiliği daha fazla içine alan bir örüntü olarak kendini gösterir. Nevroz çatışmalara

dair çözüm sağlanması için gereksinimlerin türemesini sağlar. Fakat bunlar yapay süreçler olduğu için çözüle dahi yeni çatışmalar gelişir. Bu süreç bireyi gittikçe kendisinden uzak hale getirir ve kişilik gelişimini tehlikeli hale getirir (Geçtan, 2014: 225).

Horney nevroz kavramı için sadece biyolojik süreçlerin değil kültüre ait unsurların da incelenmesi gerektiğini düşünmektedir. Kişiliği anlamada yapılan her girişim bu kişiliğin altında bulunan itici güçleri ortaya çıkarmak en önemli amaçtır. Sağlam yapı taşımayan kişiliği anlama amacıyla yapılan bir girişimde temel nitelik taşıyan şey bu bozuk durumdan sorumlu olan itici güçlerin belirlenmesidir. Nevrozların ve psikozların başlangıcını, önemli rüyaların görülmesi durumuna başlangıç olur; meydana gelecek sebepleri ve manası bu belirtilerin altında saklanmıştır. Bu durum bilinçaltı süreçlerin, kişiyi savunma maksadıyla sergilediği bir tutumdur (Jung, 2016). Horney, nevrotik kişilik gelişimi konusunda kültürel unsurların olduğunu belirtmiş ve Freud'un tersine psikopatoloji gelişimi konusunda dürtülerin tek etken olduğu görüşünü reddetmiştir (Magnavita, 2016). Nevrotik kişilerde duygusal yakınlık görme ve gösterme, benlik değerlendirmeleri, kendini ortaya koyma davranışları, saldırgan davranışlar ve cinsellik davranışları gözlemlenir (Horney, 2017: 23).

-Duygusal Yakınlık Gösterme ve Görmeye İlişkin Tutumlar

-Benlik Değerlemesine İlişkin Tutumlar

-Kendini Ortaya Koymaya İlişkin Tutumlar

-Saldırganlık

-Cinsellik

Horney, bozulmuş insan ilişkilerine çözüm üretmek için geliştirilmiş bir gereksinim çizelgesi meydana getirmiş, mantıklı olmayan çözüm seçenekleri olarak gördüğünden dolayı bunları nevrotik gereksinimler şeklinde belirtmiştir. Nevrotik gereksinimler ise şu şekilde sıralanmaktadır.

-Sevgi ve Onay İçin Nevrotik İhtiyaç

-Yaşamını Yönetecek Bir Ortağa Duyulan Nevrotik İhtiyaç

-Yaşamını Dar Sınırlar İçinde Tutmaya Yönelik Nevrotik İhtiyaç:

- Güç Kazanmak İçin Nevrotik İhtiyaç
- Başkalarını Sömürmeye Yönelik Nevrotik İhtiyaç
- Saygınlık Kazanmaya Yönelik Nevrotik İhtiyaç
- Başkalarının Hayranlığını Kazanmaya Yönelik Nevrotik İhtiyaç
- Başarı Kazanmaya Yönelik Nevrotik İhtiyaç
- Bağımsızlığa Ve Kendine Yeterli Olmaya Yönelik Nevrotik İhtiyaç
- Kusursuz Olmaya Ve Eleştiriye Karşı Savunmaya Yönelik Nevrotik İhtiyaç

Horney (2017: 24)'e göre nevrotik eğilimler sadece birbirlerini pekiştirmez. Bunlarla beraber sıkıntılar meydana getirir. Nevrotik eğilimlerin başta bireyin kendisi üzerinde etkisi olmasına karşın zaman içerisinde ilişkileri de etki altına almakta ve bu şekilde çelişkili süreçlerin ve ilişkilerin oluşumuna yol açmaktadır. Horney bu nevrotik süreç ve eğilimlerin karakter ve kişilik gelişimine etki ettiğini bildirmektedir. Horney (2012: 39) nevrozlarla ilgili sorunların rasyonel biçimde açıklığa kavuşturulamayacağını ve bunları çözmeye çalışmanın daha çok zarar verebileceğini ifade etmektedir. Bunun yerine bunları meydana getiren şartların değiştirilmesinin daha sağlıklı olabileceği anlatılmaktadır. Analitik çalışmaların bu koşulları değiştirme yoluyla kendisi ve diğerleri ile daha sağlıklı ilişkiler kurulmasına imkan sunmaktadır.

2.1.3.7.3. Nevrotik Eğilimler Ve Nevrotik Kişilik Tipleri

Karen Horney nevrotik tiplerin nevrotik eğilimlerle alakalı olduğunu ifade etmektedir. Horney'e göre kişiliğe dair temel bileşenler anksiyete ve korkudur. Her kişi anksiyetelerinin ve korkularının üstesinden gelmek için faaliyette bulunur. Kendilerine endişe veren ve korkuya sevk eden durumlarla başa çıkmak amacıyla kişiler çeşitli davranış stratejileri öğrenmektedirler (Eren, 2017: 93). Nevrozun temelinde birbirine uyum göstermeyen davranışlar bulunur. Birbiriyle. Bu sebeple bunlar temel çatışma diye ifade edilir (Horney, 2017: 50). Kişilerdeki nevrotik eğilimler çocuk yaşlardan sonra duygulanımdaki niteliksel değişimlerle daha belirgin hale gelip yereli olamayan duygular içerisinde gündelik hayatın problemlerinden uzaklaşma eğilimi, suçluluk ve hayatta istediğine ulaşamama tarzında sorunlarla baş gösterir (İlhan ve Gencer, 2010: 33). Horney bireylerin insanlara karşı olma, uzak olma ve yakın olma olarak üç ilişki

türü ortaya koymuş ve bunları saldırgan, kopuk ve uysal tip olarak açıklamıştır (Magnavita, 2016: 98).

1. İnsanlara Yaklaşma (Uysal Tip): İnsanlara yaklaşırken çaresiz oluşunu ve aciz oluşunu kabullenir ve yaşamış olduğu tüm yabancılaşmaya ve korkulara karşın öteki insanların hem sevgisini hem de desteğini kazanmak ister. Başkalarıyla birlikteyken kendini sadece bu biçimde güvende hisseder. Söz konusu ailedeki kişilerde çatışma var ise en kudretli birey veya gruba bağlılık geliştirecektir. Bu şekilde adaptasyon sağlayarak güçsüzlük ve yalnızlık duygusunu daha az hissederler. Bu tip, sevgi ve onaylanma ihtiyaçları hissederler ve kendilerine destek olacak sorumluluğuna azaltacak bir eşe çok bağlanırlar. Bu doyum ihtiyaçları karşılanmazsa umutsuzluk ve endişe hissederler (Horney, 2017:51). Güçlü olarak değerlendirdikleri kişi ya da gruba bağlanarak kaygılarını düşürme ve sevilme onaylanma ihtiyaçlarını giderme çabasında olmaktadır. Onlar olmayınca çaresizlik ve güçsüzlük hissederler (Coolidge, Moor, Yamazaki, Stewart ve Segal, 2001: 1388).

Uysal tipte aşırı güçsüzlük, çaresizlik, zavallı olma gibi bazı tipik davranış kalıpları vardır. Yalnız kalırsa kaybolacağından korkarlar. Bu durumu da dürüstçe ifade etmekten çekinmezler. Bu olay bireyin düşlerinde de çarpıcı bir şekilde belirebilir. Bu duruma çoğu zaman ilgi çekmek veya kendini savunma amaçlı başvurmaktadır: “Beni sevmelisin, korumalısın, affetmelisin ve terk etmemelisin; çünkü çok güçsüz ve çaresizim.” Diğer bir tipik özellikleri arka planda durma eğilimidir. İnsanların kendisinden daha iyi ve daha nitelikli olduğuna odaklanırlar. Bu duyguya tümüyle temel diyemeyiz; güvensiz oluşu ve çekingenliği kabiliyetlerinin azalmasına sebep olmuştur. Bununla birlikte, başarılı olduğu dallarda dahi kendine az güven duyması diğerlerinin çok üstün olduğunu düşünmesine yol açar. Son olarak ta bağımlılık bu tipin karakteristik bir özelliği olarak ifade edilebilir. Diğer bireylerin onu onaylaması kendine olan güvenini yükseltir, ancak onaylama biterse güvende geri gider (Horney, 2017: 56).

2.İnsanların Aksine Gitme (Saldırgan Tip): İnsanların tersine gittiğinde ise etrafındakilerin kendisine düşmanca hisler besleyeceğini düşünür ve bilinçli veya bilinçdışı bir biçimde mücadele etmeye hazır haldedir. Başka insanların duyguları ve amaçları bu bireylerde şüpheye yol açar. Fırsat buldukça karşı çıkarlar (Horney, 2017:

33). Bu tipin intikam ve düşmanlık duyguları belirgin biçimde ortaya çıkabilmektedir (Coolidge, Moor, Yamazaki, Stewart ve Segal, 2001: 1388).

Bu tipi gösteren bireye göre yaşanan her yer, sadece kuvvetli kişilerin yaşamda var olduğu ve zayıfın güçlü kişilerce yok edildiği bir alandır. Yaşamda var olabilmek için bireyin ötekileri takmadan sadece kendini düşünmesi en önemli kuraldır. Bundan ötürü bireyin asıl gereksinim duyduğu şey öteki insanlar üzerinde kuracağı denetimdir. Bu bireyler başkalarını geçmeyi ve ne pahasına olursa olsun kazanma eğilimini sürekli gösterirler (Horney, 2017: 38).

3.İnsanlardan Uzaklaşma (Kopuk Tip): Temel çatışmanın üçüncü yönünü, kişilere mesafe alma ve insanlardan uzak kalma gereksinimidir. Yalnız kalma isteğinin nevrotik bir uzaklaşma ve geri çekilme diğer insanlarla ilişkisinde çok zorlanıyor olması ve yalnız kalmanın da tek kaçış yolu olarak görülmesidir. Mesafesini koruyan birey kendine has özellikler taşır. Bu özelliklerin en belirginini, genel olarak insanlara yabancılaşma durumudur. Yabancılaşma, sadece insan ilişkilerindeki bozukluğa bir işarettir. Bireyin kendine yabancılaşması, duygulardan uzaklaşması, deneyimleri önemsememesi, sevdiği ya da sevmediği şeyleri tanımlayamaması, korku ve kaygılarını bilmemesi ya da bunları açıklayamamasıdır. Bu durumun nevrozun ortak özelliğidir (Horney, 2017: 41). Mesafeli tip diye adlandırılan bu bireyler aidiyet duygusu veya savaşma arzusu taşımazlar. Bu bireyler yalnızca ötekilerden uzaklaşmaz, bununla birlikte kendilerine de yabancılaşmaya başlar (Coolidge, Moor, Yamazaki, Stewart ve Segal, 2001: 1388).

2.1.4. Kişilik Değerlendirme Yöntemleri

Kişilik kuramları insanlar arasında farklı özelliklerin bulunduğunu ve bunun ölçülebileceğini savunur. Bu görüş kişiliğin ölçülmesi ve değerlendirilmesi konusunun zeminini meydana getirir (Dal, 2009). Kuramların kişilik oluşumundaki farklı düşüncelerinin yer alması nedeniyle kuramlara göre şekil almış birçok kişilik testi vardır. Bu testler objektif ve projektif kişilik testleridir.

2.1.4.1. Objektif Testler

Objektif testler kâğıt ve kalem yardımıyla yapılan ya da kişinin kendini anlatmasına yönelik bilgilerin yer aldığı testlerdir.

1. Klinik amaçlı kişilik envanterleri

1. Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri(MMPI)
2. Rorschach Testi
3. Kişilik Değerlendirme Envanteri

2. Normal kişilik envanterleri

- Edwards Kişisel Tercih Programı
- Kalifornia Psikolojik Envanteri (CPI)
- 16 PF Kişilik Envanteri
- Beş Büyük Kişilik
- Beş Faktör Kişilik Modeli
- Eysenck Kişilik Envanteri
- Üç Boyutlu Karen Horney Kişilik Envanteri

3. Kişiliğin belirli bir boyutunu ölçen envanterler

1. Rotter Kontrol Odağı
2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği.
3. Açık veya kapalı biçimde düzenlenen saygınlık testleri
4. Tip-A Tip-B Kişilik Testi

Bu testler objektif kişilik testlerinin bir kaçıdır.

2.1.4.2. Projektif Testler

Projektif test yöntemindeki temel mantık Freud'un kişilik kuramına dayanmaktadır. Kişinin iç dünyasını yansıtmasını amaçlayan bir yöntem olarak bilinir. Projektif test yöntemindeki yansıtma, kişinin içgüdülerini dikkat konusu olan nesneye (testteki uyarıcıya) yüklediği varsayımını benimsemektedir.

1.Rorschach Testi

2.Tematik Kavrama Testi

Bu testleri projektif testlere örnek olarak verilebilir.

2.2. Anne Baba Tutumu

Çocukların yaşamını sürdürdüğü aile koşulları, çocukların gelişim süreçlerini ve diğer bireylerle olan etkileşimlere etkide bulunmaktadır. Ailenin çocukların eğitimleri, duyguları ve sosyal gelişimleri üzerinde önemli derecede etkisi söz konusudur. Bu gelişim ve ilişkiler ilk etapta aile içerisinde yer alan bireylerin çocuklara yönelik davranışları ve bütün aile ilişkilerinin etkisiyle gelişmektedir (Hanımoğlu, 2010: 44).

Ebeveynlerin çocuklara karşı tutumları ve davranışları, çocuklarının gelişimlerinde çok önem taşır. Anne ve babalar çocuklarına davrandığı gibi çocukları da o şekilde davranacaktır. Bu sebeple ebeveynlerin çocuklarına örnek teşkil edeceğinden, ebeveynlerin hal ve hareketleri çocukların kişiliklerinde belirleyici olacağını söyleyebiliriz. Çocuklara karşı sergilenen pozitif tutumlar çocukların huzurlu, dengeli saygılı ve sevgi dolu hissetmesine olanak sağlar. Bunların haricinde ebeveynlerin kaliteli erken dönem yaşantılarının olmaması ve kendi ilişki deneyimlerinde problemler yaşamış olmaları çocuklarına karşı kötü davranmalarında bir sebep teşkil etmektedir (Eren, 2017: 51).

Güneysu ve Bilir (1988) çocukların çevresindeki bireylerin arasında en önem taşıyanı ailesidir. Bu nedenle çocuk gelişimi üzerinde en önemli nokta çocuklar tarafından algılanan ana baba yaklaşım türleridir. Çocuklarında benlik saygısı geliştirmek isteyen ebeveynlerin çocuklarına davranış biçimlerine özen göstermeleri gerekir. Williamson ve Campell (1985) ailenin ergenler için toplum içerisinde bütünlük sağlaması bakımından en önemli yapı olduğunu söylemektedirler. Nitekim kuşaklar arasından toplumsal alışkanlık ve değerlerin transfer edilmesini sağlayan ailedir. Ailenin örnek olacak tutumları bireylerin kişilik gelişimlerini, düşüncelerini ve davranışlarını şekillendirir. Ama ergenlerin anne ve babasından öğrenmiş olduğu şeyler bir bakımdan ebeveynlerinin yapısına bağlıdır (Şahin, 2015: 61).

2.2.1. Anne Baba Tutumlarının Kuramsal Çerçeve Sınıflandırılması

2.2.1.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Ebeveynin kontrolünü ve kabulünü ifade eden demokratik ebeveyn tutumu gereken düzeyde disiplin gereken düzeyde ise çocukların mantıklı isteklerine karşılık vermeyi içermektedir. Demokratik aile tutumu gelişim sürecini olumlu etkileyen ve benlik saygısını geliştiren bir tutumdur. Demokratik ebeveyn, çocuklarının da haklarının bulunduğunu kabullenir. Demokratik anne babalar koydukları kural ve sınırları çocuklarına gereken düzeyde mantıklı açıklamalar yaparak koyarlar. Tamamıyla kabullenmeseler dahi çocukların düşünce süreçlerini değerlendirme konusunda istekli yapıdadırlar. Demokratik ebeveynlerin yetiştirdiği çocuklar benlik saygısı yüksek ve kendi hayatının sorumluluğunu alabilen bağımsız bireyler olabilmektedirler (Karaduman, 2012: 73).

Sevgi, saygı ve hoşgörüyü koşulsuz uyulduğu demokratik anne babanın davranışlarının çocuğun duygusal, bilişsel, sosyal gelişimine ve kendiliğın var olmasına etkisinin diğer tutumlara nazaran çokça olduğu ifade edilmiştir. Demokratik anne ve babalar çocuğun gereksinimlerini karşılarlar ve ayrıca ilgi yönünden de yeterli düzeyde ilgi gösterirler. Demokratik tutumda ebeveynler çocuklarına sınırlar ve standart kurallar çizerek çocuklarının kendi başlarına davranmalarına fırsat tanırırlar. Çocuklar kişisel farklılıklar temelli değerlendirilirler. Çocuk sürekli kontrol altında tutulmaktan ziyade ara sıra davranışları yönlendirilir (Çınar, 2016: 59).

2.2.1.2. Baskıcı ve Otoriter Anne-Baba Tutumu

Baskıcı tutumu sergileyen ebeveynler çocuklarda duygulara, bilişlere ve sosyal gelişime yeterince özen göstermezler (Hanımoğlu, 2010: 49). Bu tutum çocukların kendilerine duymuş oldukları güveni zedeler. Çocukların kişilik gelişimine özen göstermeyen bu tutum katı disiplini ve kurallara koşulsuz uymayı barındırır. Bu tutumla yetişen çocuklar sakin, sessiz, çekingen, silik ve boyun eğme davranışlarını sık gösteren bireyler olmaktadır (Yavuzer, 2005: 241).

Bu tutumu benimseyen anne ve babalar tamamıyla çocukların davranışlarını biçimlendirme ve kontrol altında tutma temelli hareket ederler (Avcı, 2006: 124). Bu ebeveynlerin talep etme düzeyleri yüksek hassasiyetleri ise düşük olmaktadır. Bu ebeveynlerde kabul düşük olmakla beraber çocukların arzularına karşılık zor koşullar

belirler ve bunu tartışmaya açmazlar. Baskıcı anne ve baba iletişimden uzak baskıya dayalı ve çocukların ihtiyaçlarına karşı duyarlılıkları olmayan şevkat düzeyleri düşük ebeveynlerdir (Karaduman, 2012: 75). Çocuklara özgürlük ve sorumluluk alanı tanımayan bu tutum bilişsel becerileri olumsuz etkilemekte ve cezayı tek çözüm yöntemi olarak görmektedir. Baskıcı anne baba kendisini toplumun otorite temsilcisi görmekte ve çocuklarının da buna itaat etmesini beklemektedir (Ersen, 2010: 223). Bu tutumla yetişen çocuklar yeni yaşam deneyimleri konusunda ürkek, çekingen ve ne yapacağını bilemeyen bir süreç içerisine girmektedirler. Neler yapabileceklerini denemek konusunda cesaretsiz ve sürekli hesap sorulması ya da küçümsenmesi ile ilgili kaygılar hissederler. Çocukların hata yapma şansının bulunmadığı bu tutum onların yeni bir girişimde bulunma becerisini kısıtlı bir hale getirmekte ve sürekli geri planda kalmaya zorlamaktadır. Bu çocukların sergileyeceği diğer bir tavır ise saldırganlık ya da aşırı düzeyde boyun eğme davranışı olabilir ve yetişkin yaşamına da önemli düzeyde transfer olur (Aydın, 2007: 118).

2.2.1.3. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Hoşgörüsü yüksek anne-babaların çocuklarında ebeveynleri üzerinde hüküm kurması durumuyla karşılaşılabılır. Bu çocukların anne-babalarına saygısı çok az düzeydedir. Bunun yanı sıra bu çocuklarda etrafındakilere de hükmetme arzusuna rastlanabilir. Bu ebeveynler çocuklarında karşılaştıkları bu eylemlere hoşgörülü olur ve konulması gereken sınırları koymazlar. Her koşulda çocuğun isteklerine uygun hareket etmekte ve çocuklarının toplum içerisinde her şeye hakları olduğuna dair yanlış bir bilince yönelmesine yol açmaktadırlar. Bu tutumda yetişen çocuklar sorumluluktan uzak ve ben merkezci bir tavra sahip kişiler olurlar (Mutallimova, 2014: 46).

2.2.1.4. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne-Baba Tutumu

Çocuğu devamlı korumayı ve gerektiğinden daha çok kontrol altında tutmayı ifade eden bu anne baba tutumu çocukların yerine karar vermeyi ve her zaman çocuklara yönelik özveride bulunarak buna karşılık çocuklarının kendilerine devamlı minnet hissetmesi gerekliliğini kapsamaktadır (Ersen ve ark 2011: 224).

Bu tutuma maruz kalarak yetişen çocuk ileriki yaşamında girişimcilik, sosyalleşme ve bağımsızlaşma konularında sorun yaşayan bireyler olurlar. Ayrıca bu çocuklar kolay

gerginleşebilen dikkatsiz olan huzursuzluk hisseden uyum düzeyleri düşük olan ve psikolojik sağlıkları kolay zarar görebilen bireyler olmaktadır (Gönen, 2014: 27).

2.2.1.5. İlgisiz Anne-Baba Tutumu

Çocuklara karşı ihmalkar, reddedici, ihtiyaçlardan habersiz ve çocuklarına karşı herhangi bir merakı olmamaya ilişkin olan bu anne baba tutumunda çocuklara karşı ilgi, sevgi ve şefkat eksikliği yoğun olarak görülmektedir. Bu tutuma maruz kalan çocuklar akademik başarıları düşük, sorumluluk bilinci eksik, sorunlu arkadaş ilişkileri olan ve olası madde bağımlılıkları olabilen bireyler olabilmektedirler (Şahin, 2015: 51).

İlgisiz anne baba tutumuna sahip ebeveynlerin çocuklara dair bilgiler ve ya ihtiyaçlar konusunda duyarlılıkları yoktur. Çocuklarla bir bağ kuramayan bu anne babalar çocukların davranışlarını geliştirme, değiştirme ve ya destekleme noktasında herhangi bir çaba göstermezler (Demircioğlu, 2012: 36). İlgisiz anne babalar çocukları görmezden gelerek onları pek çok tehlikeye karşı savunmasız hale getirmektedirler (Kayan, 2012: 71).

Bousha ve Twentyman (1984) ihmal mağduru çocukların davranışsal, duygusal ve sosyal konularda başarısız oldukları ve yaşamlarını organize edebilme konusunda yetersiz kaldıklarını ifade etmektedirler. İlişki kurmayı ve sürdürmeyi becermesi zor olan bu çocuklar hayatı keşfetmek ve sağlıklı bir şekilde sürdürmede zorluklar çekmektedirler. Bousha ve Twentyman (1984) çalışmalarında bu aile tutumunda yetişen çocukların saldırgan ve ani tepkiler verebilen çocuklar olduklarını bildirmişlerdir (Kayan, 2012: 71)

2.2.1.6. Tutarsız Anne Baba Tutumu

Bazen aşırı hoşgörü bazense aşırı baskı kurmak ile karakterize olan bu anne baba tutumu çocuklarında benzer şekilde tutarsız ve dengesiz davranışlar geliştirmelerine yol açmaktadır. Bu durum çocukların da kendi içlerinde çatışmalar yaşamalarına sebep olur (Çınar, 2016: 60). Bu tutum çocukların davranışlarına nasıl dikkat etmeleri gerektiğini anlayamamalarına ve bu durumun tamamen anne babanın keyfine veya öfkesine bağlı kalmasını sağlar. Bu tutum çocuklarda sağlıklı kişilik gelişiminin ve olumlu davranış örüntüleri geliştirmenin önünde kritik bir engel teşkil etmektedir (Aslan, 2005: 35).

2.2.2. Algılanan Anne Baba Tutumu

Ebeveynlerin sergiledikleri davranışlarının çocukları olumlu ya da olumsuz etki göstermeleri çocuk gelişimi ve çocuk psikolojisiyle ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda belirlemiştir.

Yılmaz (2001) bu tarz davranışların farklı olması çocukların aile kavramına değişik bakış açısı geliştirmelerine ve çocuğun anne babasından beklentilerini öne çıkarmasına neden olmaktadır. Bu sebeple buna sahip çocukların algısında ebeveynleri şartsız seve,sahip çıkan,fizyolojik ihtiyaçlarının karşılandığı,başarılarının takdir edildiği,duygu ve düşüncelerinin dikkate alındığı bütün aile bireylerinin birbirini şartsız sevdiği bir ortam şeklinde ifade edilir. (Yavuzer, 2005: 247).

Güneysu ve Bilir (1998) in aktarımlarına göre Burns; çocuğa örnek olan en önemli varlığın anne ve babalarının olduğu bu sebeple en önemli faktör çocuğun ailesi tarafından onun görüş ve düşüncelerini değerlendirme şeklidir. Bu nedenle eğer ebeveynler çocuklarına olumlu öz saygıyı aşılayabilecek bir ortam istiyorlarsa, çocuklarına sergiledikleri davranış ve tutumlarına dikkat etmeli bu tutumların nasıl değerlendirildiğine dikkat edilmelidir. Bir ergenin toplumsallaşma zamanında en önemli etken ailesidir. Ailenin ;bilgi,değer,tutum,rol ve alışkanlıkların nesilden nesile aktarımında önemi büyüktür, çocuklara yol göstericidir ve onların sergileyecekleri davranışlara yön verir. Ebeveyn tutumlarının çocuk ve ergenlerin kişilik gelişimlerine etkilerinin incelediği bir diğer çalışmada da benzer olarak aşağıdaki bulgulara raslanmıştır. (Darling, 1999: 58):

1. Baskıcı yapıda olan ebeveynlerin yetiştirdikleri çocuklar ve ergenler, baskı uygulamayan ebeveynlerce büyütülenlere göre kendilerini sosyal beceri yönünden daha yetenekli gördükleri saptanmıştır.

2. Baskı altında büyütülmüş yetiştirilmiş çocuk ve ergenler, sorunlu tutumlar sergilemiyor ve kısmen okulda başarı göstermelerine karşın sosyal yeteneklerinin zayıf, benlik saygılarının düşük ve depresyon düzeylerinin yüksek olduğuna ulaşılmıştır.

3. Hoşgörülüyle davranan anne-baba tutumunun baş gösterdiği ailelerden gelen çocuk ve ergenlerin ise, sorunlu davranışlar gösterme bakımından daha yüksek

potansiyeye sahip oldukları ve okul başarıları seviyelerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Öbür yandan, benlik saygı seviyelerinin daha yüksek, sosyal yetenek bakımından daha güçlü ve depresyon düzeylerinin daha düşük olduğu saptanmıştır.

2.2.3. Bireylerin Kişilikleri ve Psiko-Sosyal Gelişiminde Anne/ Baba Tutumlarının Önemi

Aile içerisinde anne ve babanın taşıdığı özellikler ve ana baba çocuk arasında var olan ilişkinin temelini meydana getiren "Çocuk yetiştirme yöntemleri" genellikle, babayla çocuk arasında var olan bütün etkileşimlerden oluşur. Bunlar tutum, değer, ilgi ve inançların ifadesiyle birlikte anne babanın bakma ve eğitme eylemlerini de kapsamaktadır. Bu tutumlar çocukların sergiledikleri eylemleri şekillendirmeyi gerçekleştirirken, ilerdeki davranışları üzerinde de etki gösterir. Bu sebeple ana babanın çocuklarla kurdukları ilişkiyi kişilik üzerinde etki gösteren en önemli etkidir. Kişiliğin oluşma sürecinde ana baba tutumunun tesiri, özellikle çocuklara verilen ödüllerin ve verilen cezanın çocuklardaki davranışlarına şekil verdiği, hem öğrenme kurumlarının hem kişilik kuramcılarının özellikle dikkat çekmek istediği bir alandır (Yeşilyaprak, 1993: 63).

Bireyin kişiliği bebeklikten sonraki dönemde hayatı boyunca toplumsal kurumlardaki yaşayışlarla şekil alır. Bu sürede anne/babanın çocuk yetiştirme şeklinin birçok sosyal çevre etkeninden çok daha önemli olduğu belirtilmektedir (Öksüz, 2002: 156).

Hem anne/babadan hem etraftan gelmiş olan öğrenmeler çocuğa ait dış dünya ve sosyal gelişimine destek olarak ya da engel olarak şekillendirir. Buna karşısında çocuk iç dünyasında bu yardımları cevaplandırır ve ya bu engellemelere karşılık verir. Çocuğun etrafındakilerle sağlıklı iletişim kurabilmesi, içsel durumuyla bağlantılıdır. Mutluluğa varamayan çocuk, etrafıyla düzgün bir ilişki geliştiremez. Kendine güvenmeyen çocuk, bulunduğu çevreden dışarı çıkmaz. Bağımlı kılınan, yüreklendirilmemiş ve cezalandırılmış çocuk, ortam fark etmeksizin çekingen ve ürkek davranır. Umarsız, değersiz, kapana kısılmış ve sinirli hislere kapılır. Arkadaşlarıyla bir şey paylaşamaz (Öz, 2004: 156).

Sağlıklı anne/baba/çocuk ilişkileri, sağlıklı kişilerin buna bağlı olarak sağlıklı toplumun oluşmasını sağlar. Çocuk sıcaklığın ve sevecenliğin olduğu bir ailede sevgi hisseder. Kendine yetebilme, hoşnut olma ve saygı duyma becerilerini

kazandırmaktadır. nitekim “kabul görmekte” ve “kişiliğine saygı duyulmakta”dır. Özgüvenli oluşu, çocuğun etrafına da güvenmesini sağlamaya yardımcı olur (Oktaç, 2002: 147).

Aile içinde olan etkileşim çocuğu ya “ben değerliyim” ya da “ben değersizim” duygusunu hissetmesine sebep olur. Yaşı ve cinsiyeti fark etmeksizin çocuğa “önemli olduğunu hissettirmek”, onun hem kişilik gelişimi, hem de öteki kişilerle ilişkileri bakımından önem taşır. Bu ortamın sağlanması için de ona "uygulama" olanağı sunulmalıdır. İsteddiği şekilde giyinen, istediği resimleri yapan, yemeğini istediği şekilde yiyen, davranışlarına sınır konulmayan, kişiliğine saygı gösterildiğini gören ve kendini özgürce ifade eden çocuk "ben değerliyim" hissine kapılır. Çocuğun önemli ve değerli olduğunu hissetmesi onun yeni atılımlara ve başarılarla ulaşmasını sağlar. Anne ve baba, çocuğun dış dünyayı tanıma amacıyla yapmış olduğu girişimleri ve bağımsızlığını desteklemesi halinde, çocuk kendi kendine yetmenin keyfine varır (Cüceloğlu, 2000). Sonuç olarak, çocuk ve ergenlerin toplumsal ve kişilik özelliklerinde anne-baba tutumları ve davranışları belirleyici olmaktadır.

Ebeveynlerin ve ev ortamı çocuğun doğumundan itibaren süregelen zaman içerisinde çocuğu aşırı düzeyde etkilemektedir. Ebeveynlerin geçmişte yaşadıkları, olaylar ve çocuklara karşı sergiledikleri tutumlar kişilik gelişimine etki eden birincil süreçlerdir. Ayrıca anne baba ile beraber çocuğun kardeşleri ya da diğer aile üyeleri ile kurduğu ilişkilerde bu anlamda önemli figürler olmaktadır. Olumsuz yaşam deneyimlerinin ve çocuklara aile üyeleri tarafından verilen mesajların, diğer aile bireylerinin özelliklerinin ve bu aile bireylerinin çocukla kurdukları ilişkiyle beraber birbirleri ile kurdukları iletişim türünün çocuğun kişilik gelişimini tamamlamasına olanak sağladığı ifade edilebilir (Navaro, 2004: 96).

Duygusal, sosyal ve zihinsel gereksinimlerinin aile içinde karşılanıyor olması gelişime yoğun katkı sunmaktadır. Bu doyum çocukların diğer insanlara, nesnelere ve yaşama dair duruşunu takındığı tavırları olumlu bir zemine taşır (Zengin, 2008).

2.3. İlgili Araştırmalar

2.3.1. Kişilik Özellikleri İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Kaya (2010) anne baba tutumlarının kişilik üzerindeki etkisini incelediği çalışmasında, aşırı koruyucu anne baba tutumunun saldırganlık kişilik özelliğini arttırdığını belirlenmiştir.

Khaleque (2013) 16 ülkede gerçekleştirilen 30 çalışmayı inceldiği meta analiz çalışmasında sıcak ebeveyn tutumu algılamının dünyaya olumlu bakış, yüksek benlik saygısı, kendine yetebilme özellikleri ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bildirmiştir.

Diğer bir meta analiz araştırmasında gene Khaleque (2016) ebeveynlerden düşmanlık algılamının düşmanlığın düşmanlık / saldırganlık, bağımlılık ya da savunmacı bağımsızlık, olumsuz benlik saygısı, kendine yetememe, duygusal istikrar eksikliği, duygusal tepkisizlik ve dünyaya olumsuz yaklaşma özellikleri ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiğini rapor etmiştir. Elde edilen bulgular bununla beraber anneden algılanan düşmanlığın babadan algılanan düşmanlığa oranla daha fazla psikolojik olumsuzluk doğurduğunu bildirmektedir. Khaleque (2015) gene bu paralelde meta analiz çalışması yapmış ve anne babaların duyarsız oluşuyla uyumuz kişilik yapıları arasında pozitif yönde ilişki olduğunu belirtmiştir.

Reti, Samuels, Eaton, Bienvenu, Costa ve Nestadt'a (2002) tarafından ebeveyn yaklaşımlarının beş faktör kişilik özellikleri üzerindeki etkilerinin incelendiği ve 34-94 yaş aralığında 742 yetişkinin dahil edildiği çalışmada bireylerin kişilik özellikleri, beş faktör modeli ile algılanan anne baba tutumları da bakım, davranışsal kısıtlayıcılık ve psikolojik özelliği reddetme düzeyleri ile değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre, algılanan anne baba tutumları ile kişilik özellikleri anlamlı düzeyde ilişkilidir. Anne babadan düşük düzeyde bakım ve yüksek düzeyde kontrol algılamış olan bireylerin duygusal dengesizlik ve kaçınma alt ölçeklerinden yüksek puan, sorumluluk ve kendi kendini idare etme alt ölçeklerinden düşük puanlara sahip oldukları saptanmıştır.

Gönen (2014), 405 üniversite öğrencisini dahil ederek gerçekleştirdiği çalışmasında öğrencilerin algılamış oldukları ebeveyn tutumlarının kişilik yapıları üzerinde etkili olduğu sonucunu elde etmiştir. Buna anne babadan demokratik tutum algılayan

öğrencilerin patolojik psikolojik belirtilerinin daha az olduğu buna karşılık, otoriter ve koruyucu anne baba tutumunu algılayan öğrencilerin patolojik özelliklerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yakın'ın (2011) 18 ile 47 yaş aralığındaki 801 kişi ile ebeveyn kabul-red/kontrolü ile kişilik yapıları arasındaki ilişkiyi incelemiş olduğu çalışmasında olumlu olmayan anne baba tutumlarının olumsuz ve uygun olmayan kişilik özelliklerini arttırdığı sonucunu elde etmiştir.

Arslan (2010) paralel olarak ebeveyn kabul reddini incelediği araştırmada ebeveynin çocukları kabulü ve ya reddi ile kişilik özellikleri arasında ilişki olduğu bulgusunu ortaya koymuştur.

Tyagi ve Bansal (2010) , 138 erkek ve 91 kadın olmak üzere 229 kişi ile Beş Faktör kişilik özelliklerini inceledikleri çalışmada kadınların strese daha yatkın olduklarını, erkek öğrencilerin stresli iş dünyası ile daha etkin bir biçimde baş edebileceklerini bildirmişlerdir.

2.3.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Çocukların saldırganlık davranışlarının anne baba tutumu ile ilişkisini incelemiş olan Snyder, Stoolmiller, Wilson ve Yamamoto (2003) otoriter tutumun çocuklarda saldırganlığı pekiştirdiği sonucunu elde etmişlerdir.

Lise öğrencilerinde anne babanın uyguladığı psikolojik baskı ile algılanan kaygı düzeyinin incelendiği bir çalışma olan Hempel, Miles ve Wolfradt (2003)'in çalışmasında samimi anne baba tutumunun kaygı düzeyini düşürdüğü; buna karşın otoriter tutum sergileyen anne babaların çocuklarının ise daha yüksek düzeyde kaygı özellikleri gösterdiği belirlenmiştir.

Gene ergenlerle bu doğrultuda bir çalışma yapan Milevsky, Schlechter ve Netter (2006), anne baba tutumlarının çocuklarda benlik saygısı, depresyon ve hayattan doyum alma düzeyleri üzerinde etkili olduğunu saptamışlardır. Buna sonuçlara göre bu değişkenlere dair puanlarda annesi otoriter olan ergenler annesi izin verici olanlara göre daha avantajlı olmaktadır. Baba tutumları açısından ise anlamlı farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Saldırgan olan ve olmayan ergen bireylerin aile ve çevre dinamiklerini inceleyen Lopez, Olaizola, Ferrer ve Ochoa (2006) reddedilmiş saldırgan çocukların benlik saygılarının, aile desteklerinin düşük olduğu ve ev içerisinde aile üyelerinin arasındaki ilişkinin olumsuz olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca reddedilmiş saldırgan ergenler okul başarısı ve akademik gelişim konusunda daha düşük düzeylerde olduğu belirlenmiştir. Reddedilmiş saldırgan çocuklar daha yüksek düzeyde stres algılamaktadırlar.

Tura (2008) akran zorbalığı ile anne baba tutumunu incelediği çalışmada 550 öğrenci ile çalışmış ve otoriter anne babaların çocuklarının daha fazla akran zorbalığına uğradıklarını belirlemiştir.

Toksöz (2010), ortaokul öğrencilerinde zorbalık eğilimi ile anne babaların yaklaşımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre otoriter tutum çocukların zorbalık eğilimini arttırırken, demokratik tutum zorbalık eğiliminde düşüşe yol açmaktadır. Ayrıca sosyo-demografik özelliklerden yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve ekonomik durum gibi faktörlerinde zorbalık eğilimine etki ettiği belirlenmiştir.

Anne baba bağlanma stilleri ve anne baba tutumlarının çocuklardaki davranış problemlerine olan etkisini inceleyen Bolattekin (2014), cinsiyete göre erkek çocukların daha çok davranış problemi gösterdiklerini, kız çocukların daha çok sosyal davranış başarısı gösterdiğini belirlemiştir. Ayrıca demokratik anne baba tutumunun davranış problemlerini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ergen bireylerin sergiledikleri saldırgan davranışlar ile algıladıkları anne baba tutumlarını inceleyen Şahin (2015) demokratik tutum algılayan ergen bireylerin saldırganlık davranışlarının otoriter tutum algılayan ergenlere daha düşük düzeyde olduğunu tespit etmiştir.

Suçta sürüklenen çocuklarla çalışma yapmış olan Fırat (2009), otoriter ve koruyucu anne babaları olan çocukların öğrenilmiş çaresizlik seviyelerinin, demokratik anne babası olan çocuklarıkinden daha fazla olarak belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Yapılan çalışma “ilişkisel tarama model”inde tasarlanmış bir araştırmadır. Araştırmada var olan durum olduğu gibi betimlenmek istendiği için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında ki etkileşimi ve derecesini belirlemek amacıyla uygulanan araştırma modelidir (Karasar, 2007: 77).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma örneklemini, okuma-yazma bilen ve İstanbul ilinde yaşayan 17-56 yaş arası 131 kadın ve 69 erkek olmak üzere toplam 200 gönüllü birey oluşturmaktadır. Uygulamalar Ekim 2018 ve Şubat 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama araçları olarak; sosyo-demografik verileri belirlemek amacıyla “Demografik Bilgi Formu” , Hornyey’in kişilik tiplerini belirlemek amacıyla “Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri (HCTI)” (Bilge ve Bilge, 2018) ve anne baba tutumlarını ölçmek amacıyla “ Anne Baba Tutum Ölçeği (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2012)” kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmada gönüllü katılan bireylerin; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, ekonomik durum, medeni durum, eğitim, meslek ve psikolojik veya psikiyatrik yardım alıp almadığı gibi sosyo-demografik bilgilerini içeren form kullanılmıştır.

3.3.2. Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri (HCTI)

Ölçek Karen Horney'ın (1945) üç insan tipi olan; İnsanlara Yönelen Tip (Uysal), İnsanlara Karşı Tip (Saldırgan), ve İnsanlardan Uzaklaşan Tip (Kopuk) ölçmektedir. Üç farklı insan tipini ölçen 57 maddelik bir kişilik envanteridir.

Envanter saldırganlık, kopukluk ve uysallık olmak üzere her birinde 19'ar madde bulunan 3 ana ölçek ve bu üç ana ölçeğin her biri için uygulanmakta olan açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilmiş üçer tane alt ölçeği içermektedir. HCTI'nın öz bildirim, erkek kadın ve önemli öteki şeklinde 3 formu yer almaktadır. Envanter Likert tipi 1-4 Aralığında neredeyse hiç (1) bazen (2) sıklıkla (3) ve neredeyse her zaman (4) olmak üzere dördümlü derecelendirmeye sahiptir. Ölçekteki madde sayısı 57'dir. Envanterin orijinal güvenilirlik, geçerlik ve norm çalışması 16 ile 93 yaş arasındaki (Ort.=21. 0) 315'i kadın ve 315'i erkek 630 kişiden oluşan örneklem grubuyla yapılmıştır. (Akt. Bilge ve Bilge, 2018: 274).

İç tutarlık analizleri yapılmış ve Cronbach alfa değerleri Uysallık (Compliance) ölçeği için 0. 78 (Madde 1, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37, 40, 43, 46, 49, 52, 55), Saldırganlık (Aggression) için 0. 83 (Madde 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29, 32, 35, 38, 41, 44, 47, 50, 53, 56) ve Kopukluk (Detachment) için ise 0. 82 (Madde 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36 (ters), 39, 42, 45, 48, 51, 54, 57) olarak hesaplanmıştır. 67 kişiye 1 hafta süreyle yapılan uygulama sonucunda ise test-tekrar test güvenilirlik katsayıları Uysallık ölçeği için 0. 92, Saldırganlık için 0. 92 ve Kopukluk için ise 0. 91 olarak bulunmuştur. (Akt. Bilge ve Bilge, 2018). Daha güvenilir olduğu düşünüldüğü için her ana ölçek 3 faktörle sınırlandırılmıştır.

Uysal Tip alt boyutuyla ilgili maddeler ;

(10, 13, 16, 19, 22, 28, 55) başkalarına yardım etme isteği, sempati kendi feda etme ve cömertlik ile ilgili maddelerken (1, 4, 7, 25, 52) başka insanlarla ilişki kurma ihtiyacı, diğerleri için kendi isteklerini yok sayma, kendini suçlama ve başkalarını kendisiyle kıyaslama ve diğerlerini kendisinden daha çekici bulmakla ilgilidir. (Bilge ve Bilge, 2018).

Saldırgan Tip alt boyutuyla ilgili olarak ;

(2, 5, 20, 23, 35, 41, 44, 50, 56) maddeler dünyanın ve insanların kötü niyetli olduğuna dair düşünceler, hayatın bir mücadele olduğuyla ilgili görüşler, çevrede çok fazla akılsız insan olması, dilencilere karşı beslenen öfke, insanları güvenilmez olarak görme ve çıkarları için başkalarını kullanma ihtiyacına dair maddelerden oluşmaktadır. (8, 14, 17, 29) maddeler gücü elinde tutma duygusundan alınan zevk, emretme isteği, başkalarını zekâsı ile alt etmekten ve iyi bir tartışmadan zevk almak gibi durumlardan oluşmaktadır. (11, 26, 32, 38, 47, 53) maddeler ise hayatta sadece en güçlü olanın kalacağı düşüncesi, önce kendini kurtarma, cesaretini kontrol etme ve test etme, kendini çekinmesi olmayan ve cesur olarak görme, çocuklara sert olmanın öğretilmesi gerektiği ve insanın doğasının saldırgan olduğu düşünceleriyle ilgili maddelerden oluşmaktadır (Bilge ve Bilge, 2018: 274).

Kopuk Tip alt ölçeğinde ;

(3, 6, 12, 18, 21, 24, 36 (ters), 51) maddeleri yalnız kalmayı tercih etme ve yalnızken daha iyi hissetme, başkalarına ihtiyaç duymama, yalnız çalışma, yalnız yeme, yalnız uyumaya karşı istek ve kişinin diğerleri olmadan da yaşayabileceği hissiyle alakalıdır. (27, 33, 39, 42, 48, 54) maddeleri kişinin kendine yeterli olması, kendini başka kimseye muhtaç hissetmeme, kişilerarası düşünce, tavsiye, soru, çatışmalardan uzak durma ve karşı koyma, uzun süreli zorunluluklardan kaçınma, başkalarının kişiyi etkileri altına almak istemesine karşı kırılma ile ilgilidir. (9, 15, 30, 45, 57) maddeleri ise bireyin kendi kendine yeterliliği, kendini başka kimseye muhtaç olmadan yaşayabileceğini düşünme, bağımsız yaşamaktan hoşlanma, arkadaşlar ya da aile olmadan yaşayabilme ve çocuklara kendine yetebilmenin öğretilmesi gerektiği düşüncesiyle ilgilidir (Bilge ve Bilge, 2018: 274).

3.3.3. Anne Baba Tutum Ölçeği

Türkiye’ de anne baba tutumunu ölçen bir araç ortaya çıkarma girişimi ilk kez 1972 yılında Kuzgun tarafından başlatılmıştır. Kuzgun’ un demokratik, otoriter ve ilgisiz tutumları ölçmek amacıyla hazırladığı “Anne Baba Tutum Envanteri” 384 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Uygulama sonunda demokratik ölçeğin bağımsız ölçüm yaptığı fakat diğer iki ölçeğin birbirinden bağımsız ölçüm yapmadığı ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine aracın yeterince güvenilir ölçme yapmadığına karar verilmiş

ve envanterin “ Ana Baba Tutum Ölçeği “ adı ile yeniden revize edilmesine karar verilmiştir. Bunun için hazırlanan ölçek, 1992-1993 eğitim ve öğretim yılında Gazi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören 100 öğrenciye uygulanmış ve ölçeğin boyutları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan faktör analizi sonuçlarından sonra ölçeğin sadece demokratik, otoriter ve koruyucu/istekçi tutumu ölçen maddelerden oluşmasına karar verilmiştir. Yapılan analiz çalışmalarından sonra Ana Baba Tutum Ölçeği 40 maddeden oluşan, 5’ li likert tipinde bir ölçme aracı olarak planlanmıştır. Otoriter, demokratik ve koruyu-istekçi tutum olarak 3 alt ölçek mevcuttur. Bu alt ölçeklere ait madde sayıları da aşağıdaki gibidir:

1. Demokratik tutumu ölçen maddeler: 1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37, 39

2. Koruyucu-istekçi tutumu ölçen maddeler: 4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 34

3. Otoriter tutumu ölçen maddeler: 3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38, 40 tır.

Ölçeğin güvenilirliğini tespit etmek için önce alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha) hesaplanmıştır. Sonra ölçeğin kararlı ölçüm yapıp yapmadığını denetlemek için test tekrar test yöntemi uygulanmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları da; demokratik ana-baba tutum alt ölçeği için α değeri 0.89, koruyucu istekçi alt ölçek için 0.82, otoriter alt ölçek için 0.78 bulunmuştur. Demokratik alt ölçeğin kararlılık katsayısı 0.92, koruyu-istekçi alt ölçeğinin 0.75, otoriter tutum alt ölçeğinin de 0.79 şeklinde hesaplanmıştır (Kuzgun ve Eldeleklioğlu, 2012: 52).

3.4. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada elde edile veriler araştırmacı tarafından, İstanbul ilinde yaşayan, ulaşılabilen ve gönüllülük esasına göre çalışmaya dahil edilen 17-56 yaş aralığında olan 200 bireyden toplanmıştır. Verilerin toplanması amacıyla katılımcılarla bireysel olarak görüşme yapılarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Yapılacak araştırma ve uygulama ile ilgili sözlü ve yazılı bilgi verilmiş, yazılı onayları alındıktan sonra uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama araştırmayı yapan kişi tarafından araştırmaya katılan bireylere tek tek uygulaması sonucunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin tümüne yukarıda belirtilen araçlar uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda toplanan verilerin Windows 21.0 programına ait olan SPSS yazılımının kullanılmasıyla analizleri gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde, ortalama, standart sapma metodları kullanılmaktadır. Değişkenlerin arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı; anne baba tutumlarının kişilik tiplerini yordayıcı etkisini ortaya koymak için regresyon analizlerinden doğrulayıcı regresyon analiz yöntemi uygulanmıştır. Anne baba tutumları ile Horney'in Nevrotik Kişilik tipleri ölçeklerinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiler regresyon analizi ile test edilmiştir. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak belirlenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde değişkenleri kapsamında ölçeklerle toplanmış verilerle yapılan analiz sonucunda ortaya çıkan bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda verilmiştir. Karşılaştırmalarda, ölçeklerin alt ölçekleri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde ilişki meydana gelme durumu incelenmiştir. Çalışmada yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi $p=0.05$ olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyet değişkenine göre dağılımları incelendiğinde katılımcıların %65.5'inin (N=131) kadın, %34.5'inin (N=69) ise erkek olduğu; eğitim durumu değişkeni açısından incelendiğinde %4.5'inin (N=9) ilköğretim, %14.5'inin (N=29) lise, %81'inin (N=162) üniversite ve üzeri mezuniyete sahip olduğu; Medeni durum değişkeni açısından incelendiğinde %55.5'inin (N=111) bekar, %41.5'inin (N=83) evli, %3'ünün (N=6) ise ayrılmış olduğu; ekonomik durum değişkeni açısından incelendiğinde %8.5'inin (N=17) düşük, %83.5'inin (N=167) orta ve %8'inin (N=16) ise yüksek gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir (Tablo1).

Tablo 4.1: Farklı Anne- Baba tutumu ve Horney'in Nevrotik Kişilik tipleri ilişkisi çalışmasındaki örneklem grubunun demografik özellikleri

Değişkenler	N	%	
Cinsiyet	Kadın	131	65,5
	Erkek	69	34,5
Eğitim	İlköğretim	9	4,5
	Lise	29	14,5
	Üniversite ve üstü	162	81,0
Medeni Durum	Bekar	111	55,5
	Evli	83	41,5
	Ayrılmış	6	3,0
Ekonomik Durum	Düşük	17	8,5
	Orta	167	83,5
	Yüksek	16	8,0

Araştırmada kullanılan ölçeklerin alt ölçeklere göre güvenirlik katsayıları, ölçekler aldıkları ortalama puanlar ve standart sapma değerleri incelendiğinde uysal tip ($\alpha=0.75$), saldırgan tip ($\alpha=0.82$), kopuk tip ($\alpha=0.78$), anne demokratik ($\alpha=0.89$), anne koruyucu ($\alpha=0.85$), anne otoriter ($\alpha=0.78$), baba demokratik ($\alpha=0.93$), baba koruyucu ($\alpha=0.87$) ve baba otoriter ($\alpha=0.80$) boyutlarında ölçeklerin güvenlik değerlerinin yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Tablo2).

Tablo 4.2: Kullanılan ölçeklerin araştırmadaki güvenirlik katsayıları, örneklem grubunun ortalama ölçek puanları ve standart sapmaları

	α	Ortalama	Standart Sapma
Uysal Tip	,75	48,36	6,80
Saldırgan Tip	,82	46,96	8,45
Kopuk Tip	,78	38,63	7,16
Anne Demokratik Tutum	,89	59,16	10,13
Anne Koruyucu / İstemci Tutum	,85	36,21	10,54
Anne Otoriter Tutum	,78	21,39	7,26
Baba Demokratik Tutum	,93	54,70	12,91
Baba Koruyucu / İstemci Tutum	,87	35,72	11,39
Baba Otoriter Tutum	,80	23,99	7,84

Araştırmada katılımcıların ana baba tutum alt boyutları ile HCTI Nevrotik kişilik tipleri puan düzeyleri arasındaki korelasyonlar incelendiğinde; anne tutum puanlarından koruyucu istekçi tutum alt boyutu ile saldırgan kişilik tipi ölçeği ($r=0,37$; $p<0.01$) ve kopuk tip ($r=0,32$; $p<0.01$) puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde; otoriter tutum ile saldırgan tip ($r=0,40$; $p<0.01$) ve kopuk tip ($r=0,39$; $p<0.01$) kişilik tipi puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde; demokratik tutum ile kopuk tip ($r=-$

0,19; $p < 0.01$) puanları arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ve anlamlı seviyede ilişkiler olduğu görülmüştür.

Baba tutum puanlarından demokratik tutum ile uysal kişilik tipi ($r=0,39$; $p < 0.05$) puanları arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde; koruyucu isteksiz tutum ile uysal tip ($r=0,20$; $p < 0.01$) ve kopuk tip ($r=0,22$; $p < 0.01$) kişilik tipleri arasında pozitif yönlü düşük düzeyde; saldırgan kişilik tipi ($r=0,36$; $p < 0.01$) ile pozitif yönlü orta düzeyde; saldırgan kişilik tipi ($r=0,30$; $p < 0.01$) arasında pozitif yönlü, orta düzeyde; otoriter tutum ile kopuk kişilik tipi ($r=0,20$; $p < 0.01$) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür (Tablo3).

Tablo 4.3: Anne- Baba Tutum puanları ve Horney'in Nevrotik Kişilik Tipi puanları arasındaki korelasyon katsayıları

	Anne Tutumları			Baba Tutumları		
	Demokratik Tutum	Koruyucu İstekçi Tutum	Otoriter Tutum	Demokratik Tutum	Koruyucu İstekçi Tutum	Otoriter Tutum
Uysal Tip	,14	,12	,08	,15*	,20**	,09
Saldırgan Tip	-,12	,37**	,40**	-,07	,36**	,30**
Kopuk Tip	-,19**	,32**	,39**	-,06	,22**	,20**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Uysal tip puan varyansının %5'inin ($F=6.92$; $p \leq 0.01$) demokratik anne ($B=.166$; $R^2=.02$) – koruyucu istekçi baba ($B=.217$; $R^2=.03$) tutum bileşeni; %4'ünün ($F=4.61$; $p \leq 0.01$) koruyucu istekçi anne ($B=.156$; $R^2=.02$) – demokratik baba ($B=.177$; $R^2=.02$) bileşeni; %4'ünün otoriter anne ($B=.157$; $R^2=.02$) demokratik baba ($B=.202$; $R^2=.02$) bileşeni tarafından açıklanmaktadır. Demokratik anne-demokratik baba bileşeninden sadece demokratik baba tutumu tek başına %2 ($B=.144$; $F=4.17$; $p \leq 0.05$); koruyucu istekçi anne – koruyucu istekçi baba tutum bileşeninden sadece koruyucu istekçi baba tutumu tek başına %3 ($B=.196$; $F=7.90$; $p \leq 0.05$) otoriter anne – koruyucu istekçi baba tutum bileşeninden koruyucu baba tutum tek başına %3'ünü açıklamaktadır. Anne tutum puanları ile baba tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur (Tablo4).

Tablo 4.4: Anne- Baba Tutum bileşenlerinin Uysal Tip puanlarını yordama gücüne yönelik yapılan regresyon analizi sonuçları

Anne Tutumu			Baba Tutumu			ΔR^2	F	p
B	Düz. R^2		B	Düz. R^2				
Demokratik	-	-	Demokratik	,144	,02	,02	4,17	,04
Demokratik	,166	,02	Koruyucu, İstekçi	,217	,03	,05	6,92	,001
Demokratik	-	-	Otoriter	-	-	-	-	-
Koruyucu, İstekçi	,156	,02	Demokratik	,177	,02	,04	4,61	,011
Koruyucu, İstekçi	-	-	Koruyucu, İstekçi	,196	,033	,03	7,90	,05
Koruyucu, İstekçi	-	-	Otoriter	-	-	-	-	-
Otoriter	,157	,02	Demokratik	,202	,02	,04	4,23	,015
Otoriter	-	-	Koruyucu, İstekçi	,118	,033	,03	7,90	,005
Otoriter	-	-	Otoriter	-	-	-	-	-

Anne baba tutumlarının, saldırgan tip puanlarını yordama durumu regresyon analizi analizi ile ne ölçüde yordadığı belirlenmiştir (Tablo5).

Yapılan analiz sonucunda saldırgan tip varyansının açıklanmasında koruyucu-istekçi anne tutumunun %14, otoriter anne tutumunun %15 oranında belirleyici olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre saldırgan tip varyansının açıklanmasında demokratik baba tutumunun %8, koruyucu istekçi baba tutumunun %13 oranında belirleyici olduğu görülmektedir.

Saldırgan tip puan varyansının %27'sinin ($F=19.27$; $p \leq .01$) koruyucu istekçi anne ($B=.242$; $R^2=.14$) – koruyucu istekçi baba ($B=.203$; $R^2=.13$) tutum bileşeni; %29'unun ($F=23.60$; $p \leq .01$) otoriter anne ($B=.291$; $R^2=.16$) – koruyucu istekçi ($B=.213$; $R^2=.13$) bileşeni; %22'sinin koruyucu istekçi anne ($B=.301$; $R^2=.14$) otoriter baba bileşeninden ($B=.149$; $R^2=.08$) bileşeni; %13'ünün demokratik anne - koruyucu istekçi baba

bileşeninden sadece koruyucu istekçi baba ($B=.361$; $R^2=.13$) bileşeni; %8'inin demokratik anne - otoriter baba bileşeninden sadece otoriter baba ($B=.297$; $R^2=.08$) bileşeni; %12'sinin koruyucu istekçi anne - demokratik baba bileşeninden sadece koruyucu istekçi anne ($B=.374$; $R^2=.12$) bileşeni; %16'sının otoriter anne - demokratik baba bileşeninden sadece otoriter anne ($B=.399$; $R^2=.16$) bileşeni; %16'sının otoriter anne - otoriter baba bileşeninden sadece otoriter anne ($B=.399$; $R^2=.16$) bileşeni tarafından açıklanmaktadır. Demokratik anne – demokratik baba tutum bileşenleri ise anlamlı düzeyde bir açıklama gücüne sahip değildir (Tablo5).

Demokratik baba tutumları ile koruyucu anne tutumunun saldırgan tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; koruyucu istekçi anne tutumlu ile koruyucu istekçi baba tutumunun saldırgan puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; otoriter baba tutumları ile koruyucu istekçi anne tutumunun saldırgan tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; otoriter anne tutumu ile demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter baba tutum puanlarının saldırgan tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; otoriter ve koruyucu istekçi baba tutumlarının puanlarının saldırgan tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir (Tablo5).

Tablo 4.5: Anne- Baba Tutum bileşenlerinin Saldırgan Tip puanlarını yordama gücüne yönelik yapılan regresyon analizi sonuçları

	Anne			Baba		ΔR^2	F	p
	Tutumu			Tutumu				
	B	Düz. R^2		B	Düz. R^2			
Demokratik	-	-	Demokratik	-	-	-	-	-
Demokratik	-	-	Koruyucu, İstekçi	,361	,126	,13	29,60	,00
Demokratik	-	-	Otoriter	,297	,084	,08	19,20	,00
Koruyucu, İstekçi	,374	,12	Demokratik	-	-	,14	32,26	,00
Koruyucu, İstekçi	,242	,14	Koruyucu, İstekçi	,203	,13	,27	19,27	,00
Koruyucu, İstekçi	,301	,14	Otoriter	,149	,08	,22	18,34	,00
Otoriter	,399	,16	Demokratik	-	-	,16	37,54	,00
Otoriter	,291	,16	Koruyucu, İstekçi	,213	,13	,29	23,60	,00
Otoriter	,399	,16	Otoriter	-	-	,16	37,54	,00

Yapılan analiz sonucunda kopuk tip varyansının açıklanmasında koruyucu-istekçi anne tutumunun %10, otoriter anne tutumunun %16, demokratik anne tutumunun %3 oranında belirleyici olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucuna göre kopuk tip varyansının açıklanmasında otoriter baba tutumunun %3, koruyucu istekçi baba tutumunun %4 oranında belirleyici olduğu görülmektedir(Tablo6).

Kopuk tip puan varyansının %6'sının ($F=7.86$; $p\leq.01$) demokratik anne ($B=-.159$; $R^2=.02$) – koruyucu istekçi baba ($B=.201$; $R^2=.04$) tutum bileşeni; %3'ünün demokratik anne– demokratik baba bileşeninden sadece demokratik anne ($B=.185$; $R^2=.03$) bileşeni; %3'ünün demokratik anne– otoriter baba bileşeninden sadece otoriter baba ($B=.196$; $R^2=.03$) bileşeni; %10'unun koruyucu istekçi anne– demokratik baba bileşeninden sadece koruyucu istekçi anne ($B=.324$; $R^2=.10$) bileşeni; %10'unun koruyucu istekçi anne– koruyucu istekçi baba bileşeninden sadece koruyucu istekçi anne ($B=.324$; $R^2=.10$) bileşeni; %10'unun koruyucu istekçi anne– otoriter baba bileşeninden sadece koruyucu istekçi anne ($B=.324$; $R^2=.10$) bileşeni; %15'inin otoriter anne– demokratik baba bileşeninden sadece otoriter anne ($B=.389$; $R^2=.15$) bileşeni; %15'inin otoriter anne– koruyucu istekçi baba bileşeninden sadece otoriter anne ($B=.389$; $R^2=.15$) bileşeni; %15'inin otoriter anne– otoriter baba bileşeninden sadece otoriter anne ($B=.389$; $R^2=.15$) bileşeni tarafından açıklanmaktadır (Tablo6).

Anne baba tutum bileşenlerinin kopuk tip puanlarını yordama durumları incelendiğinde demokratik anne tutumunun kopuk tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; demokratik anne tutum puanı ile koruyucu-istekçi baba tutum puanlarının kopuk tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; koruyucu istekçi ve otoriter anne tutum puanlarını kopuk tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu; otoriter baba tutum puanlarını kopuktu puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir (Tablo6).

Tablo 4.6: Anne- Baba Tutum bileşenlerinin Kopuk Tip puanlarını yordama gücüne yönelik yapılan regresyon analizi sonuçları

Anne Tutumu			Baba Tutumu			ΔR^2	F	p
	B	Düz. R ²		B	Düz. R ²			
Demokratik	-,185	,03	Demokratik	-	-	,03	7,03	,009
Demokratik	-,159	,02	Koruyucu, İstekçi	,201	,04	,06	7,86	,001
Demokratik	-	-	Otoriter	,196	,03	,03	7,93	,005
Koruyucu, İstekçi	,324	,10	Demokratik	-	-	,10	33,28	,000
Koruyucu, İstekçi	,324	,10	Koruyucu, İstekçi	-	-	,10	33,28	,000
Koruyucu, İstekçi	,324	,10	Otoriter	-	-	,10	33,28	,000
Otoriter	,389	,15	Demokratik	-	-	,15	35,29	,000
Otoriter	,389	,15	Koruyucu, İstekçi	-	-	,15	35,29	,000
Otoriter	,389	,15	Otoriter	-	-	,15	35,29	,000

Yapılan regresyon analizi sonucunda, her üç nevrotik kişilik tipinin demokratik tutum tarafından ya yordanmadığı ya da negatif yönde yordandığı görülmüştür. Örneğin uysal tipte babanın otoriter tutumu annenin her üç tutumuyla bir araya geldiğinde yordayıcı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. Korelatif ilişkilerde değerlendirildiği zaman uysal tip puanlarının sadece babanın demokratik ve koruyucu istekçi tutumla ilişki içinde olduğu, annenin tutumlarıyla ve babanın otoriter tutumuyla ilişkili olmadığı görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu çalışmanın amacı Karen Horney' in teorisinde iddia ettiği olumsuz anne baba tutumlarının çocukta temel kaygıya yol açacağı ve çocuğun bu temel kaygıyla baş etmek için geliştirdiği 3 temel kişilerarası strateji sonucunda nevrotik kişilik tiplerinin oluştuğu iddiasını test etmektir. Bu araştırmada anne ve babaların çocuklarına ortak bir tutum göstermedikleri göz önünde bulundurularak olası farklı ebeveyn tutum bileşenlerinin nevrotik kişilik tiplerini yordayıcı etkisi incelenmiştir. Bu amaç çerçevesinde Karen Horney'in belirttiği kişilik tiplerini olan saldırgan tip, uysal tip ve kopuk tip ile anne baba tutumları arasındaki ilişki ayrı ayrı incelenmiştir.

Yavuzer (2016: 126) ebeveyn tutumlarının ve davranışlarının çocuklardaki sağlıklı gelişim sürecini ve sosyal ilişkilerin niteliğini ve yönünü etkilediğini belirtmektedir. Anne babanın çocuğa karşı takındığı tutum ve davranışlar ebeveyn ve çocukların ilişkisinin belirleyicisidir (Demircioğlu, 2012: 42). Çalışma kapsamında bireylerin baba ve analarından algılamış oldukları tutumların kişilik gelişimi ve şekillenmesi üzerinde nasıl bir etki yarattığı incelenmektedir. Bu çerçevede Karen Horney'in kişilik tiplerini olan saldırgan tip, uysal tip ve kopuk tip ile anne babalardan algılanmış olan tutumlar arasında nasıl bir bağlantı olduğu analiz edilmektedir. Horney çocukların kişilik gelişimini sağlama çabasına engel olunmasının kaygı yarattığını belirtmektedir. İtilme tepkileri ile karşılaşılana ya da yalnızca beklenen davranışları sergilediğinde onaylanıp sevgi gösterilen, becerilerine saygı gösterilmeyen, koruyucu tutumla bağımlı hale getirilen, tepki göstermenin tamamen yasak olduğu bildirilen çocukların kişilik gelişimleri ve kendine gerçekleştirme şansları oldukça düşüktür. Bu tepkilerle karşılaşan çocuklar nevrotik çatışmaların temeli olan itaat etme ve tepki gösterme çelişkilerinin zeminini oluştururlar. Horney bu ikili durumun kaygı ve güvenmeme duygularını yaşam boyu süreceğe hale getirdiğini ifade etmektedir. Bu çocuklar ilerleyen yaşamlarında da diğer bireyleri memnun etme ya da onlara her koşulda karşılık gelme tepkileri geliştirebilmektedirler. Dolayısıyla ya bağımlı olan ya da aşırı saldırgan olan tutumlar sergilemektedirler (Geçtan, 2014: 230). Görüldüğü gibi bireylere yetişkinlerin nasıl tutumlar sergiledikleri, kişilik gelişimini destekleyip desteklememeleri Horney'in kişilik tiplerinin oluşumun önemli bir yer

tutmaktadır. Bu noktada anne babalardan algılanmış olan tutumların bu söz konusu kişilik tiplerine ne şekilde katkı sunduğu kritik bir önem kazanmaktadır.

Araştırmanın amaçları çerçevesinde demokratik anne baba tutumunun Karen Horney tarafından tanımlanan kişilik tipleri ile arasındaki ilişki ayrı ayrı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir: Anne tutum puanlarından demokratik tutum ile kopuk tip puanları arasında negatif yönlü, düşük düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği, baba tutum puanlarından demokratik tutum ile uysal kişilik tipi puanları arasında pozitif yönlü, düşük düzeyde ve anlamda ilişkinin meydana geldiği görülmektedir. Demokratik anne ve demokratik baba tutumunun uysal tip puanlarının anlamlı yordayıcısı olduğu ve demokratik anne-baba tutumunun kopuk tipi yordadığı belirlenmiştir. Demokratik anne baba tutumu ile saldırgan tip arasında negatif ilişki vardır. Özetlenecek olursa hem demokratik anne tutumu hem demokratik baba tutumu kopuk tip puanlarını düşürürken uysal tipleri düşük düzeyde pekiştirmektedir. İlgili literatür incelendiğinde kişilik ve anne baba tutumları ile ilişkili yapılmış olan çalışmalara rastlanırken Horney'in kişilik tipleri inceleyen çalışmaların bulunmadığı görülmüştür. Kişilik ile ilgili yapılmış olan çalışmalara bakıldığında ise bu çalışma bulgularına benzer şekilde demokratik anne ve demokratik baba tutumlarının olumsuz kişilik özellikleri ile ters yönlü ilişkili olduğuna yönelik bulgulara rastlanmaktadır. Görüldüğü üzere bu çalışmanın sonucu demokratik anne baba tutumunun ilişki kurmaktan uzak durmak ve tercih etmeme ile karakterize olan kopuk kişilik tipi eğilimini düşürdüğü görülmektedir.

Kişilik örüntüleri ve patolojileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş olan Gönen (2014: 102) demokratik tutum anne baba tutumunun çekingen, bağımlı, pasif agresif, antisosyal, narsisistik, histriyonik ve paranoid kişilik özelliklerini azalttığını ortaya koymuştur. Pekişerek (2018: 84) anne baba tutumları ile kişilik yapıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında demokratik anne baba tutumunun ile uyumluluk ve dışadönüklük düzeyini yükselttiğini ortaya koymuştur.

Öztürk (1990), üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir çalışmada “demokratik” ve “otoriter” olarak algılanan ana-baba tutumlarının öğrencilerin saldırganlık düzeylerine etkisini incelemiştir. Sonuçlara göre, ana-babalarını “demokratik” olarak algılayan öğrencilerin saldırganlık düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Hatunoğlu (1994) tarafından ana-baba tutumları ile saldırganlık arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Elde

edilen bulgular, ana- baba tutumları ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ve otoriter anne baba tutumunun daha fazla saldırganlık eğilimi geliştirdiğini ortaya koymaktadır (Kayan, 2012: 96). Hem bu çalışma sonuçları hem de daha önce yapılmış çalışma sonuçları demokratik anne baba tutumunun diğer bireylerle ilişkileri ifade eden kopuk kişilik tipi ve saldırgan kişilik özellikleri azalttığı görülmektedir. Demokratik anne baba tutumunun getirdiği bir durumlar olarak ifade edilebilecek olan kişinin kendini kabul edilmiş hissetmesi, kişisel haklarına ve kimliğine saygı duyulması ve diğer bireylerle sağlıklı iletişim ve etkileşim konusunda cesaretlendirme gibi durumların bu sonuçlar üzerinde etkili olduğu düşünülebilir.

Araştırmanın hipotezleri çerçevesinde koruyucu istekçi anne baba tutumunun Karen Horney tarafından tanımlanan kişilik tiplerini ile arasındaki ilişki ayrı ayrı incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir: Anne tutum puanlarından koruyucu istekçi tutum alt boyutu ile saldırgan kişilik tipi ölçeği ve kopuk tip puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği görülmektedir. Baba tutumları açısından incelendiğinde ise; Baba tutum puanlarından koruyucu isteksiz tutum ile uysal tip ve kopuk tip kişilik tipleri arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkilerin meydana geldiği, buna karşılık saldırgan kişilik tipi ile pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir. Özetle koruyucu anne tutumu Karen Horney'in kişilik tiplerinden saldırgan ve kopuk kişiliği geliştirip pekiştirmektedir. Koruyucu baba tutumu açısından ise durum biraz farklılık arz etmektedir. Koruyucu baba tutumu kopuk ve uysal kişilik tipini azaltırken, saldırgan kişilik tipini geliştirip pekiştirmektedir. Araştırmaya katılan bireylerde koruyucu anne ve koruyucu baba tutumu kopuk tipler üzerinde birbirinin tersi yönünde etki yaratmaktadır. Daha önce yapılmış çalışma bulguları Karen Horney'in kişilik tipleri ile ilgili bulgulara sahip olmasa da kişilik yapıları ile ilişkili çalışmalar bu çalışmada elde edilen sonuçlara benzer olarak koruyucu-istekçi anne ve koruyucu-istekçi baba tutumunun saldırganlığa dair eğilimleri ve diğer insanlar ile olan ilişkilerin olumsuz olmasına dolayısıyla da ilişkilerde kopuk eğilimleri arttırdığını göstermektedir.

Kişilik örüntüleri ve patolojileri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş olan Gönen (2014) korucu/istekçi anne baba tutumunun çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, şizoid ve paranoid

kişilik örüntüleri ve özelliklerini arttırdığı sonuçlarını elde etmiştir. Gönen'in çalışmasında şizoid ve antisosyal kişilik yapılarının koruyucu anne baba tutumu tarafından pekiştirilmesi sonucu bu çalışmada elde edilen saldırgan ve kopuk tipin pekiştirilmiş olması sonucu ile paralellik gösterdiği düşünülmektedir. Köroğlu ve Bayraktar (2010: 158) çekingen kişilik yapısını ortaya çıkaran nedenlerin anne babaların küçümsemeleri ya da aşırı koruyup kollamaları olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışma bu bulguları destekler niteliktedir. Demokratik tutum arttıkça, çekingen kişilik yapısı azalırken, koruyucu/istekçi arttıkça, çekingen kişilik yapısı artmaktadır. Bağımlı kişilik yapısının etiyojisine baktığımızda, psikososyal faktörlerin belirgin olduğu bilinmektedir. Ebeveynlerin çocuklardaki özgür davranışlara olanak vermemeleri bağımlı kişilik tipine zemin hazırlamaktadır (Ceylan, Yazan ve Demiregi, 2000). Literatüre baktığımızda şizoid kişiliğin temeli erken çocukluk dönemi olarak görülmektedir. İlgiden ve sevecenlik yoksun bir aile ortamında çocukluk dönemini geçiren çocuklar ilerleyen yaşam dönemlerinde de ilişkileri ve yaşamı bu durumdan etkilenmekte ve kişilerarası ilişki kurmanın gerekmediği gibi düşünme tarzlarına yönelebilmektedirler (Bayat ve Şengül, 2007: 32). Yapılan çalışmanın da koruyucu/istekçi ve otoriter anne baba tutumu ile yetişen çocuklarda, şizoid kişilik yapısı görülme sıklığının artmakta olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere daha önce yapılmış çalışmalar ve elde edilen bilgiler koruyucu-istekçi anne-baba tutumunun kişilik yapıları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir. Karen Horney'in kişilik tiplerinden kopuk tip ve saldırgan tipin koruyucu istekçi anne baba tutumu ile paralellik göstermesinin kişisel sınırlara müdahale etmenin doğurduğu bir sonuç olduğu düşünülebilir. Aşırı bir şekilde koruyucu bir tutum içerisine giren bir anne ve ya babanın yetiştirdiği çocuğun kişisel tercihlerini yapma konusunda isteksiz olabileceği dolayısıyla da insanlarla ilişki kurmaktan uzak durma eğiliminde olabileceği düşünülmektedir. Zira aşırı koruyan bir anne ve ya baba çocuğun hayatıyla ilgili çoğu kararı kendisi verme gayreti içinde olacaktır. Bu duruma maruz kalan bireyin karşılık olarak kabul edip ilişki kurmaktan uzaklaşmak ve ya agresifleşip saldırgan eğilimlerde bulunma olmak üzere iki farklı tepki geliştirmiş olabileceği düşünülebilir. Ayrıca bununla beraber bireyler söz konusu aşırı koruyucu tutuma karşı önemli düzeyde boyun eğerek uysal ve ya kopuk bir eğilim geliştirmiş olabilir.

Araştırmanın soruları paralelinde otoriter anne ve otoriter baba tutumunun Karen Horney tarafından tanımlanan kişilik tiplerini ile arasındaki ilişki ayrı ayrı

incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda şu sonuçlar elde edilmiştir: Anne tutum puanlarından otoriter tutum ile saldırgan tip ve kopuk tip kişilik tipi puanları arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir. Baba tutum puanları açısından incelendiğinde ise; Baba tutum puanlarından otoriter tutum ile saldırgan kişilik tipi arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı ilişki meydana gelmekte iken, kopuk kişilik tipi ile pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişkinin meydana geldiği tespit edilmiştir. Özetle otoriter anne tutumu saldırgan ve kopuk kişilik tipinin gelişmesine ve pekişmesine katkı sunmaktadır. Otoriter baba tutumu da bu duruma paralel olarak saldırgan ve kopuk kişilik tipinin gelişmesine katkı sunmaktadır. Daha önce yapılmış çalışmalar incelendiğinde otoriter anne baba tutumun kişilik özellikleri üzerinde etkili olduğuna yönelik sonuçların yoğunlukta olduğu görülmektedir. Yeğen (2008: 114) yılında yaptığı araştırmasında otoriter ve koruyucu anne-baba tutumunun arttıkça, saldırganlık puanları arttığını ifade etmiştir. Ayan çalışmasında anne şiddetine ve olumsuz tutumlara maruz kalan bireylerin saldırganlık eğilimlerinin diğer bireylere oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Uğur otoriter ve tutarsız anne baba tutumunun saldırganlığı arttırdığı belirlemiştir. Gönen (2014: 104) yapmış olduğu çalışmada otoriter anne baba tutumunun çekingen, bağımlı, pasif agresif, obsesif kompulsif, antisosyal, narsisistik, histriyonik, Şizoid ve paranoid kişilik özelliklerini arttırdığı sonucunu elde etmiştir. Totan ve Yöndem ise anne baba ile kurulan sağlıklı ve olumlu ilişkilerin zorbalığı azalttığını ortaya koymuşlardır. Bu durum erkeklerde daha belirgindir. Saldırganlık davranışlarının oluşmasında ebeveyn rollerini inceleyen Shaheen, olumlu aile tutumlarının saldırganlığı azalttığı, olumsuz aile tutum ve tavırlarının da saldırganlık davranış ve eğilimlerini arttırdığı sonucunu belirlemiştir.

Aşırı baskı uygulayan ve mantıklı olmayan ailelerin öfkelerinin etkisi altına giren çocukların bu hislerle özdeşim kurması ve daha sonra bu dürtülerin farkındalıktan uzak biçimde başka bireylerde bulunduğunu ifade eden yansıtma yaptıkları ifade edilmektedir. Bununla beraber bu bireylerin yetersizlik, aşağılanmışlık, yardım almaya değer olmadıkları gibi duygulardan kaçmak için etraflarında suç aradıkları bildirilmektedir (Gençtan, 2003: 189). Yapılan bu çalışma literatürü destekler nitelikte, otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu sergileyen anne babaların çocuklarında, demokratik anne baba tutumu ile yetişmiş çocuklara oranla saldırgan ve kopuk kişilik özelliklerine rastlanma sıklığı daha fazladır. Saldırgan kişilik yapısının

etiyojisine baktığımızda, genetik faktörlerin yanı sıra anne babaların terk etmesi ya da sömürüsü ve anne babaların keyfi olarak ağır cezalandırmaları sonucu görüldüğünü görmekteyiz. Ayrıca saldırgan bireylerin düzenli aile koşullarına sahip olmadıkları, şefkat ve ilgi yoksunluğundan dolayı da suç işlemeye eğilimli oldukları düşünülebilir (Ceylan, Yazan, Demirergi, 2000: 54). Köroğlu ve Bayraktar (2010) otoriter ve koruyucu/istekçi anne baba tutumu ile yetişen çocuklarda, antisosyal kişilik yapısı görülme sıklığının arttığını belirtmektedir. Küçük yaşlarda anneyi yitirme ya da anne tarafından reddedilme sonucunda anneye eş duyum yapılamamış olmasının narsisistik kişilik gelişiminden sorumlu olduğu düşünülmektedir (Köroğlu ve Bayraktar, 2010: 160). Otoriter anne-baba tutumunun bireylerde saldırgan ve kopuk kişilik örüntülerini pekiştirdiği hem bu çalışmada hem daha önce yapılmış çalışmalarda görülmektedir. En büyük rol modelleri olan anne ve ya babaları tarafından baskıya ve ya sömürüye maruz kalmış olan bireylerin saldırganlık ve ya kopukluk gibi kişilik özelliklerini daha sonraki yaşam yıllarında geliştirmelerinin doğal bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Problemlerle baş etme konusunda otoriter ve saldırgan bir tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının da ailelerinin baş etme stillerine benzer stiller göstermiş olabileceği düşünülebilir. Diğer bir yandan söz konusu baskı ve otoriteye önemli düzeyde boyun eğerek uysal ve ya kopuk bir eğilim geliştirmiş olabilir.

Sonuç olarak Karen Horney'in belirttiği saldırgan tip, kopuk tip ve uysal tip ile baba ve annelerin sergiledikleri tutumların ilişkili olduğu saptanmıştır. Çalışma hipotezi olan anne-baba tutumlarının kişilik tipleri yordayıcı etkisi ortaya konulmuştur. Öz (2003) demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter tutumun boyun eğici davranışın önemli yordayıcıları olduğunu ifade etmektedir. Çalışmalar gösteriyor ki çekingenlik, ailenin baskıcı yetiştirme tutumları, bireyin engellenmesi ve sevgi duygusunun doyurulmaması gibi nedenlerle oluşur. Yapılan araştırmalar, otoriter tutum altında büyütülen çocuklar, düşünmeden itaat etmek ve bağımlılığın yanı sıra, güvensiz, çekingen ve utangaç bir yapıya neden olur (Özguven, 2001: 276). Sık sık ceza verilmesi ve sevgi gösterilmemesi ile karakterize olan otoriter tutum, çocukların kendilerine güvenmemelerine, pasifleşmesine sebep olabilmektedir. Koruyucu tutumu yoğun şekilde algılamış olan çocuklar sorumluluk almaktan uzak ve girişimde bulunmaktan çekinen bireyler haline gelmektedirler. Bu kişiler hemen uyum sağlayan, kendilerini korumasız hisseden, utangaçlık ve çekingenlik özellikleri belirgin olan kişiler olabilmektedirler (Çağdaş, 2002: 97). Koruyucu tutumu belirgin olan ailelerde

yetişmiş çocuklar sürekli korumaya ihtiyaçları varmış gibi davranmaktadırlar. Bu çocuklara zamanı gelmesine karşın özerkliklerini kazanacak olanak sunulmaz. Bu tip aileler çocuklarının isteklerini yok sayarak onların adına kararlar vermekte ve bunun bir hal olduğunu düşünürler. Bu ortamda yetişen çocuğun girişim becerileri yetersiz olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2004). Yavuzer (2003) çocukların demokratik ailelerde kendilerini rahat hissettiklerini, duygu ve düşüncelerini rahat bir biçimde ortaya koyabildiklerini ve böylelikle kendilerine güven duyduklarını ifade etmiştir. Böyle bir ailede yetişen çocuklar kendilerine ifade edebilme ve yaratıcı olma gibi becerileri daha çok kazanmaktadırlar. Bu şekilde bu kişiler ilerleyen yaşamlarında da ilişkilerini daha sağlıklı bir biçimde kurabilmektedirler. Eastburg ve Johnson (1990), Güngör (2000), Horsch (2004), Karacan, şenol ve şener (1996), Rapee (1997), Schmidt, Polak ve Spooner (2005)'e göre, aşırı koruyucu anne tutumunun utangaçlığı arttırdığı ve sağlıklı ilişki kurmayı düşürdüğünü, demokratik tutumun ise daha sağlıklı ilişkiler kurmaya zemin hazırladığını ortaya koymuşlardır (Akt. Hamarta ve ark., 2010: 93). Otoriter tutumu algılayan bireyler de koruyucu tutum algılayan bireylere benzer olarak sağlıklı ve doyurucu ilişkiler kurmaktan uzaklaşmaktadırlar (Kesen ve Deniz ve ark., 2007: 360). İlgili literatür de birebir Horney'in çalışması ile olmasa da anne baba tutumları ile saldırgan, kopuk ve uysal kişilik özellikleri arasında ilişkinin bulunduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş S. (2016). *Ortaokul öğrencilerindeki problemlerle internet kullanımı ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; İstanbul.
- Arslan, H. (2010). *Algılanan ebeveyn kabul ve reddinin mizaç ve karakter özelliklerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Aslan, S. (2005) *Ergenlerde ana-baba tutumu- sınav kaygısı, ders çalışma becerilerinin lise giriş sınavını yordama düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi) Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Mersin.
- Aslıpek, F. (2014) *Öğretmenlerin Kişilik Tipleri İle Çatışma Çözme Stratejileri Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi) Zirve Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Avşaroğlu, S. (2010). *Aile içi ilişkiler ve iletişim*. A. Kaya (Ed.). Kişiler arası ilişkiler ve etkili iletişim (1. Baskı) içinde, 283-309. Ankara: Pegem Akademi.
- Ayan, S. (2007). “Aile İçinde Şiddete Uğrayan Çocukların Saldırganlık Eğilimleri”, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 8(3): 206-214.
- Aydın, M.Z. (2007). *Ailede Çocuğun Ahlak Eğitimi*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Bayat, S. Ve Şengül, N.K. (2007). *Kişilik Bozuklukları* <http://bilka.org.tr/upload/file/KISILIK%20BOZUKLUKLARI.doc> (Erişim tarihi: 10.05.2019).
- Bıçer, M. (2013). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki doyumları ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Bilge Y. ve Bilge Y. (2018). Horney ‘in nevrotik kişilik tiplerinin ölçümü: Horney Coolidge üç boyut envanteri (Hctı) Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Researchgate. Web. Web*. Volume 13/18, Summer 2018, 263-284

- Bolattekin A. (2014). *Anne babanın bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocuklarındaki davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; İstanbul.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Can, Y. (2007). *A tipi ve b tipi kişilik bakımından mobbing kişilik ilişkisinin incelenmesi ve bir uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi) Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Ceylan, E., Yazan, B. Ve Demirergi, N. (2000). *Araştırma ve klinik uygulama-biyolojik psikiyatri – anksiyete bozuklukları*, III. Cilt . Nobel Tıp Kitapevleri: İstanbul.
- Coolidge, F., Moor, C., Yamazaki, T, Stewart, S. ve Segal, D. (2001). On the Relationship between Karen Horney's Tripartite Neurotic Type Theory and Personality Disorder Feature. *Personality and Individual Differences*, I. 30: 1387-1400.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İçimizdeki çocuk, yaşamımıza yön veren güçlü varlık*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2002). *Ana-baba-çocuk iletişimi*, Ankara:Nobel Yayınevi
- Çetin N. G. ve Beceren, E. (2007). Lider kişilik: Gandhi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5): 110-132.
- Çetinkaya, B. (2016). *Çocuk ruh sağlığı (5.Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çınar S. (2016). *İlköğretim 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin anne baba tutumlarına ilişkin algılarının problem çözme becerisi ve saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Darling, N. (1999). Parenting style on its correlates eric digest eric. *Jeoringhouse on Elementary and Early Childhood Education Champaing IL*.

- Demircioğlu, H. (2012). *Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevlerine ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demircioğlu, H. (2012). *Altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevlerine ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doruk, K. E. (2015). *İknanın sosyal psikolojisi*. Derin Yayınları: İstanbul.
- Duran, Ö. (2005). Öfke kontrol programının 15-18 yaş arası ergenler üzerindeki etkililiğinin araştırılması, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3): 267-280.
- Eren, E. (2010). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Eren, M. (2018). *Disiplin cezası alan ve almayan lise öğrencilerinin saldırganlık, empati becerisi ve anne-baba tutumları açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Eroğlu, F. (2011). *Davranış bilimleri* (11. basım). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.ř.
- Ersen H, İlnem C, Havle N, Yener F, Karamustafaloğlu N, İpekçioğlu D. (2011). “Suç işlemiş kadınların sosyodemografik özellikleri, anne-baba tutumları ve öfke ifade biçimlerinin değerlendirilmesi”, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14: 218-229.
- Ertürk, Y. D. (2010). *Davranış bilimleri*. İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları.
- Fırat C. (2009). *Suça sürüklenmiş çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik düzeyinin farklı değerkenler ve algılanan anne baba tutumları bakımından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü; İstanbul.
- Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldişi davranışlar*. İstanbul: Metis Yayınları.

- Geçtan, E. (2014). *Psikanaliz ve sonrası*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Göka, E., ve Beyazyüz, M. (2014). *Geçimsizler kişilikleri tanıma ve geçinmeyi kolaylaştırma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Gönen, G. (2014). *Algılanan anne baba tutumunun üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtmaları ve kişilik yapıları ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güney, S. (2011). *Davranış bilimleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Hamarta E, Baltacı Ö, Üre Ö, Demirbaş E. (2010). “Lise öğrencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yaklaşımları açısından incelenmesi” *Aile Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*. 9: 72-86.
- Hanımoğlu E. (2010). *Seviye belirleme sınavına girecek olan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinde sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Hempel S, Miles JNV, Wolfradt U (2003). “Perceived parenting styles depersonalisation, anxiety and coping behaviour in adolescents”. *Personality and Individual Differences*, 34: 521–532.
- Horney, K. (2011). *Nevrozlar ve insan gelişimi*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Horney, K. (2017). *İçsel çatışmalarımız*. 3.Baskı. Çev. Z. Koçak İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Isır, T. (2006). *Örgütlerde personel seçim süreci: bir kamu kuruluşundaki yönetici personelin kişilik özelliklerinin tespit edilerek personel seçim sürecinin iyileştirilmesi üzerine bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- İlhan, L. ve Gencer, E. (2010). Çocuklarda nevroitik eğilimler ve badminton eğitimi ilişkisine yönelik bir araştırma. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi* Cilt 4, Sayı 2: 26-41.

- İnanç, B. Y., ve Yerlikaya, E. E. (2012). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pagem A. Yayıncılık.
- Jani, D. (2011). The influence of personality on tourist information behavior. *e-Review of Tourism Research [Online]*, 9(3): 88-95.
- Jung, C. (2016). *İnsan ruhuna yöneliş*. Çev. E.Büyükinal. 10. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- Kaya, M. (1997). Anne baba tutumlarının kişilik üzerindeki etkileri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 8: 61-76.
- Kağıtçıbaşı, Ç, (2012). *Kültür ve ana babalık: kuram ve uygulama çıkarsamaları*. M. Sayıl ve B. Yağmurlu, (Ed.), *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma* (21) içinde, 61-167. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). *Family and human development across Cultures: A View from the Other Side*. Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Kaplan, T. (2008). *İşgörenlerin kişilik tiplerinin örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisi: bursa'da mobilya sektöründe uygulama örneği*. (Yüksek Lisans Tezi) Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.
- Karaduman, D. (2010). *İlköğretim I. kademe 4.ve 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaşlı, M. (2009). *Otel işletmelerinde iş görenlerin kişilik özellikleri, lider-üye etkileşimi ve tükenmişlik ilişkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Kaya ve ark., (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18: 208-225.

- Kaya, A. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin anne – babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğinin incelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi) T.C. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kayan, H. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Saldırganlık ve boyun eğici davranışlarının algılanan Anne-baba tutumları açısından incelenmesi*. (Doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N., (2007), Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma, Konya: *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17: 353 – 364.
- Khaleque, A. (2013). Perceived parental warmth, and children’s psychological adjustment, and personality dispositions: a meta-analysis. *Journal of child and Family Studies*, 22(2): 297-306.
- Khaleque, A. (2015). Perceived parental neglect, and children’s psychological maladjustment, and negative personality dispositions: a meta-analysis of multicultural studies. *Journal of Child and Family Studies*, 24: 1419–1428.
- Khaleque, A. (2016). Psychological maladjustment, and negative personality dispositions: a meta analysis. *Journal of Child and Family Studies*, 12: 1-12.
- Köknel, Ö. (1995). *Kaygıdan mutluluğa kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köroğlu, E. ve Bayraktar, S. (2010). *Kişilik bozuklukları*. HYB Basım Yayın. Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y ve Eldeleklioğlu, J. (2012). “*Ana baba tutumları ölçeği*”, Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler, Nobel Kitap.
- Lars P., Jaap J. A. Denissen - Geoffrey F. Miller, (2007). The evolutionary genetics of personality. *European Journal of Personality*, Vol. 21: 568.

- Lopez EE, Olaizola JH, Ferrer BM, Ochoa GM. (2006). “ Aggressive and nonaggressive rejected students: an analysis of their differencez”, *Psychology in the School*, 43(3): 387-400.
- Magnavita, J,J. (2016). *Kişilik kuramları*. Çev. Psikoterapi Enstitüsü. 1.Baskı, İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Milevsky A, Schlechter M, Netter S, (2006). “Maternal and paternal parenting styles in adolescents: associations with self-esteem, depression and life- satisfactio”, *Journal Of Child and Family Studies*, 16(1): 39-47.
- Mutallimova, S. (2014). *Lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Navaro, L. (2004). *Gerçekten beni duyuyor musun?* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yolları: okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Öksüz, Y. (2002). Ergenin kişilik gelişiminde ebeveynin rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 39 41: 155- 156,
- Öz, İ. (2003). *Çocuk ve iletişim*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Öz, İ. (2004). *Anne- baba olma sanatı*. İstanbul: Melisa Yayıncılık.
- Özdemir Y. (2009). *Ergenlik döneminde benlik kurgusu gelişiminin anababanın çocuk yetiştirme stilleri açısından incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; Ankara.
- Özgüven, İ. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*, Ankara: PDREM Yayınları.
- Pekyürek, İ. (2018). *Bir okul örneğinde anne baba tutumlarının ergenlerin kişilik yapısı ve cinsiyet rolü ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Perkmen, S., ve Tezci, E. (2015). Holland teorisinin ışığında meslek kişiliğinin ölçülmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 9(1): 184-204.
- Reti, I. M., Samuels, J. F., Eaton, W. W., Bienvenu, O. J., III, Costa, P. T., Jr., & Nestadt, G. (2002). Influences of parenting on normal personality traits. *Psychiatry Research*, 111: 55–64.
- Shaheen, F. (2015). Role of parental attitude in development of aggressive behavior among adolescents, *The International Journal of Indian Psychology*, 2(3): 2348-5396
- Smith Edward E, Susan Nolen-Hoeksema, Barbara Frederickson ve Geoffrey R Loftus (2015); *Psikolojiye giriş*, 3. Baskı, (Çev.: Öznur Öncül- Deniz Ferhatoğlu), Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Snyder J, Stoolmiller M, Wilson M, Yamamoto M. (2003). Child Anger Regulation Parental Responses To Children's Anger Displays, And Early Child Antisocial Behavior Social Development.
- Soysal, A. (2008). *Çalışma yaşamında kişilik tipleri, bir literatür taraması*. Çimento İşveren.
- Soysal, AŞ. Ş Bodur, E İşeri, S Şenol. (2005). Bebeklik dönemindeki bağlanma sürecine genel bir bakış. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 8(2): 88-99
- Şahin E. (2015). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; İstanbul.
- Şahin, E. (2015). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışı ve algılanan anne baba tutumları arasındaki ilişkiye benlik saygısı düzeylerinin etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Şentepe, A. ve Güven, M. (2015). Kişilik özellikleri ve dindarlık ilişkisi üzerine ampirik bir araştırma. *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(31): 27-44.
- Taymur, İ. ve Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2): 154-177.
- Toksöz E. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ve aile tutumu arasındaki ilişki üzerine bir araştırma: Eskişehir il örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; İstanbul.
- Topses, G. ve Serin, N. (2012). *Psikolojik danışma ve kişilik kuramları*. 1. Basım, Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Totan, T. ve Yöndem, Z. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, 2(8): 53-68.
- Tuna, M. ve Türkmen, F. (2013). Turizm işletmesi yöneticilerinin kişilik tiplerinin belirlenebilmesine yönelik bir araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(4): 57-68.
- Tura G. (2008). *Akran zorbalığına maruz kalmayı yordayan özellikler*. (Yüksek Lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ankara.
- Türker A. (2012). *Anne babanın çocuğun kişilik gelişimine etkisi*. <http://www.bilted.com/icsayfa.asp?an=5&id=23> (Erişim Tarihi: 01.05.2019)
- Türkmen, F. (2013). *Kişilik tiplerinin çatışmayı yönetme yöntemlerine etkisi: turizm sektöründe bir uygulama*. (Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Tyagi, Archana ve Veena Bansal (2010); "Role of NEO Five factor model of personality in management education: an empirical study," *Indian Journal of Industrial Relations*, <http://www.thefreelibrary.com/Role+of+NEO> [Erişim Tarihi: 11.05.2019].

- Uğur, E. (2013). *Lise öğrencilerinin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve saldırganlık tepkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi) Gaziantep Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Watts, Rebecca S, Bob, N. Cage, Valerie S. Batley ve Debrah Davis (2011); “Using the sixteen personality factor questionnaire to predict teacher success,” *USChina Education Review*, B 1: 126-132.
- Yakın, D. (2011). *Parental acceptance-rejection/control and symptoms of psychopathology: mediator roles of personality characteristics*. (Yüksek Lisans Tezi) Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yalçın, B. (2016). *Sağlık çalışanlarında kişilik tiplerinin işkoliklik üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi) Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yavuzer, H. (2016). *Ana-baba çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(2004). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayıncılık.
- Yeğen, B. (2008). *Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal uyumları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Kadıköy ilçesi örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi) Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Yıldız, M. (2008). *Farklı liglerde yer alan futbolcuların kişilik tipleri ile sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. (Doktora Tezi) Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı*, Özgür Yayıncılık, İstanbul.
- Zel, U. (2006). *Kişilik ve liderlik: evrensel boyutlarıyla yönetsel açıdan araştırmalar, teoriler ve yorumlar*, 1. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zengin E. (2008). *Anne baba tutumları ile adölesan saldırganlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; Erzurum.

EKLER

EK1: Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyet:

Kaç Kardeşiniz:

Kaçıncı Çocuksunuz:

Medeni Durum:

Eğitim Durumu:

Meslek:

Ekonomik Durum:

Daha önce hiç psikiyatrik yardım aldınız mı?

Psikolojik veya psikiyatrik yardım almanız gerektiğini düşünüyor musunuz?

EK2: Anne Baba Tutum Ölçeği

ANNE TUTUM ÖLÇEĞİ

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen bu cümleleri okuyup bunların **annenizin** sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onun tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kağıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

		Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun değil	Uygun	Çok uygun
1.	Annem bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Annem her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Annem her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	Annemle aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Annem arkadaşlarımı eve çağdırmama izin verir, geldiklerinde ona iyi davranırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	Annem elinden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	Annem çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden iyi olduklarını söylerdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Annem bana hükmetmeye çalışır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	Annem bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	Annem benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12.	Annem fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

	istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.					
13.	Sorunlarımı annemle rahatlıkla konuşabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	Annem, neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	Annemle birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	Annem kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	Annem sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	Annem sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.	Annem kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20.	Annem evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21.	Annem küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22.	Annem küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23.	Annemin benim gibi evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24.	Annem okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25.	Annem beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26.	Annem beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
27.	Annem paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

28.	Annem her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29.	Ona yaklaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
30.	Annem bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancımı aşılamiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
31.	Annem cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
32.	Annem benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
33.	Annem her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
34.	Annem iyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmaz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
35.	Annem cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
36.	Annem aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
37.	Annem beni olduğum gibi kabul etmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
38.	Annem başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
39.	Annem günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
40.	Annem benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Size, ana babaların çocuklarını hangi yöntemlerle eğittiğini, çocuklarına toplumsal davranışlar kazandırırken nasıl davrandığını ifade eden cümlelerden oluşan bir liste verilmiştir. Sizden istenen bu cümleleri okuyup bunların **babanızın** sizi eğitirken genellikle benimsediği davranışlara ne derecede benzediğini, onun tutumuna ne kadar uyduğunu düşünerek cevap kağıdımızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretlemenizdir.

		Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Biraz uygun değil	Uygun	Çok uygun
1.	Babam bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2.	Çok yönlü gelişme için beni olanakları ölçüsünde desteklemiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3.	Babam her yaptığım işin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4.	Babam her zaman başıma kötü bir şey gelecekmiş gibi beni koruyup kollamıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5.	Babamla aramızdaki ilişki ona içimi açmaya cesaret edemeyeceğim kadar resmidir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6.	Babam arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, geldiklerinde onlara iyi davranırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7.	Babam elinden geldiği kadar, her konuda benim fikrimi almaya özen gösterir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8.	Babam çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırır onların benden iyi olduklarını söylerdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9.	Babam bana hükmetmeye çalışır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10.	Babam bugün bile alışverişe çıkacağım zaman kandırılacağımı düşünerek benimle gelmek ister.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11.	Babam benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

12.	Babam fiziksel ve duygusal olarak kendisine yakın olmak istediğim zaman soğuk ve itici davranırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13.	Sorunlarımı babamla rahatlıkla konuşabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14.	Babam, neden bazı şeyleri yapmam ya da yapmamam gerektiğini bana açıklar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15.	Babamla birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16.	Babam kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17.	Babam sevmediğim yemekleri bana yarayacağı düşüncesi ile zorla yedirirdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18.	Babam sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19.	Babam kendimi yönetebileceğim yaşlarda bile gittiği her yere beni de götürür, benim evde yalnız kalmamdan kaygılanırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20.	Babam evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21.	Babam küçük yaşımdan itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuştur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22.	Babam küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır; parka, sinemaya götürmeyi ihmal etmezdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23.	Babamın benim gibi evladı olduğu için kendini bahtsız hissettiğini sanıyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24.	Babam okulda başarılı olmam konusunda beni zorlar, düşük not aldığımda beni cezalandırırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
25.	Babam beni kendi emellerine ulaştırmak için bir araç olarak kullanırdı.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
26.	Babam beni daima yapabileceğimden fazlasını yapmaya zorlar.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

27.	Babam paramı nerelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde denetler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
28.	Babam her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
29.	Ona yaklaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık verir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
30.	Babam bana önemli ve değerli bir kişi olduğum inancını aşlamıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
31.	Babam cinsellik konusunda karşılaştığım sorunları kendisine anlatmak istediğimde hep ilgisiz kalmıştır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
32.	Babam benim iyiliğimi istediğini, benim için neyin iyi olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
33.	Babam her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak eder.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
34.	Babam iyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok daha iyisini yapmaz.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
35.	Babam cinsel konularda çok tutucu olduğu için onun yanında bu konulara ilgi gösteremem.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
36.	Babam aile ile ilgili kararlar alınırken benimde fikrimi öğrenmek ister.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
37.	Babam beni olduğum gibi kabul etmiştir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
38.	Babam başkalarına benden daha çok önem verir ve onlara daha nazik davranır.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
39.	Babam günlük olaylar hakkında anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verir.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
40.	Babam benimle genellikle sert bir tonda ve emrederek konuşur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK3: Horney-Coolidge Üç Boyutlu Envanteri (HCTI)

Neredeyse Hiç (1) Bazen (2) Sıklıkla (3) Neredeyse Her Zaman(4)

1. Sevecen biriyimdir. (1) (2) (3) (4)
2. Dünya çok düşmanca bir yer. (1) (2) (3) (4)
3. Yalnız olmayı tercih ederim. (1) (2) (3) (4)
4. Kendimi yakın bir ilişki içindeyken daha iyi hissederim. (1) (2) (3) (4)
5. Hayat bir mücadeledir. (1) (2) (3) (4)
6. İnsanlar duygusal olmadığımı söylerler. (1) (2) (3) (4)
7. Başkaları tarafından seilmekten hoşlanırım. (1) (2) (3) (4)
8. Emir vermek hoşuma gider. (1) (2) (3) (4)
9. Kendi kendine yeten biriyim. (1) (2) (3) (4)
10. Başkalarına yardım etmekten hoşlanırım. (1) (2) (3) (4)
11. Sadece en güçlü olan hayatta kalır. (1) (2) (3) (4)
12. İnsanlara ihtiyacım yok. (1) (2) (3) (4)
13. Başkalarına sempatik davranmayı severim. (1) (2) (3) (4)
14. Kendimi güçlü hissetmekten hoşlanırım. (1) (2) (3) (4)
15. Bugüne kadar hayatımda hiç kimse olmasa da rahatça yaşayabilirdim. (1) (2) (3) (4)
16. Fedakâr biriyimdir. (1) (2) (3) (4)
17. Başka insanları zekâmla alt etmekten hoşlanırım. (1) (2) (3) (4)
18. Yalnız yemek yemeyi, yalnız çalışmayı ve yalnız uyumayı tercih ederim. (1) (2) (3) (4)
19. Bencil biri değilim. (1) (2) (3) (4)
20. Diğer insanlar çok duygusal. (1) (2) (3) (4)
21. Partilerden ve sosyal ortamlardan kaçınırım. (1) (2) (3) (4)
22. Cömert biriyimdir. (1) (2) (3) (4)
23. İnsanlar düşüncesizdir. (1) (2) (3) (4)
24. Kendimden bahsetmekten kaçınırım. (1) (2) (3) (4)
25. Yalnız olmaktansa biriyle birlikte olmayı tercih ederim. (1) (2) (3) (4)
26. Daha güçlü bir hale getirmek için kendimi zor ve korkutucu durumlarla Sınırım. (1) (2) (3)(4)
27. Özel hayatımla ilgili sorulara uzak dururum. (1) (2) (3) (4)
28. Kolayca affeder ve unuturum. (1) (2) (3) (4)
29. İyi bir tartışmadan hoşlanırım. (1) (2) (3) (4)
30. Başkalarından bağımsız yaşamayı severim. (1) (2) (3) (4)
31. Başkalarının benim hakkında ne düşündüklerini önemserim. (1) (2) (3) (4)

32. Cesur ve pervasız biriyim. (1) (2) (3) (4)
33. Uzun süreli sorumluluklardan kaçınırım. (1) (2) (3) (4)
34. Reddedildiğimde kendimi ezik hissedirim. (1) (2) (3) (4)
35. Dilenciler beni sinirlendirir. (1) (2) (3) (4)
36. Kendimi yalnız hissediyorum. (1) (2) (3) (4)
37. Çoğu insan benden daha caziptir. (1) (2) (3) (4)
38. Bu dünyada hayatta kalmak için insan önce kendini gözetmelidir. (1) (2) (3) (4)
39. Beni etkilemeye çalışan insanlardan hoşlanmam. (1) (2) (3) (4)
40. Yalnızken zayıf ve çaresiz hissedirim. (1) (2) (3) (4)
41. İnsanlar genelde güvenilmezdir. (1) (2) (3) (4)
42. Başkalarından tavsiye almaktan kaçınırım. (1) (2) (3) (4)
43. Kavga etmekten ve tartışmaktan uzak durmaya çalışırım. (1) (2) (3) (4)
44. İnsanlar düzenbazdır. (1) (2) (3) (4)
45. Arkadaşlarım ya da ailem olmadan rahatça yaşayabilirim. (1) (2) (3) (4)
46. Bir şeyler ters gidince suçu kendimde bulurum. (1) (2) (3) (4)
47. Çocuklara sert olmaları öğretilmelidir. (1) (2) (3) (4)
48. İnsanlar düşünce ve duygularını benimle paylaşmadıklarında daha iyi hissedirim (1) (2) (3) (4)
49. Genelde ilk özür dileyen kişi ben olurum. (1) (2) (3) (4)
50. Başarılı insanların buldukları yere diğer insanların üstüne basarak gelmeleri hayatın bir gerçeğidir. (1) (2) (3) (4)
51. Yalnızken kendimi insanlarla olduğumdan daha iyi hissedirim. (1) (2) (3) (4)
52. Başkalarının arkadaşlığına ihtiyaç hissedirim. (1) (2) (3) (4)
53. İnsan temelde saldırgan bir varlıktır. (1) (2) (3) (4)
54. Çatışmalardan kaçınmaya çalışırım. (1) (2) (3) (4)
55. Çocuklara nazik ve sevecen olmaları öğretilmelidir. (1) (2) (3) (4)
56. Hayatımda bir sürü aptal insan ile karşılaştım. (1) (2) (3) (4)
57. Çocuklara kendi kendilerine yeterli olmaları öğretilmelidir. (1) (2) (3) (4)

ÖZGEÇMİŞ

Ayşenur Kılıç

Adres: Zeytinburnu

İletişim bilgileri:05367602244 / aysenurr.kkilic@gmail.com

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Aile Danışmanlığı Yüksek Lisansı

Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Psikoloji Bölümü 2016, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

2016-2017 tarihleri arasında ihtiyaç sahiplerine gönüllü Psikolojik Danışmanlık

2017-2018 tarihleri arası Asil Koleji Rehber Öğretmenlik

C. PROJELERİ

1- **İstanbul Üniversitesi ve KASAV** (Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı) ortaklığında, **2014- 2015** öğretim yılında Gençlik ve Spor Bakanlığının, Gençlik Projeleri Destekleme Programı kapsamında İstanbul'un Avrupa yakasında tüm liselerde yürütülen bağımlılık konulu “ **Geç Değil**” projesinde **38 okulda yaklaşık 2000 öğrenci ve öğretmene bağımlılık konulu seminer vermiş** bulunmaktayım.
